

SZANSA DLA GMIN WIEJSKICH

**MOŻLIWOŚCI APLIKOWANIA
O FUNDUSZE
UNII EUROPEJSKIEJ
W PERSPEKTYWIE
FINANSOWEJ 2007-2013**

Związek Gmin Wiejskich RP
Poznań, 12.X.2007 r.

Opracowanie: Maciej Fijałkowski

Wydawca:

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa

www.mrr.gov.pl

www.funduszeuropejskie.gov.pl

ISBN 978-83-60916-89-6

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

*Publikacja współfinansowana
ze środków Unii Europejskiej*

1. WPROWADZENIE.....	5
2. UWAGI METODOLOGICZNE	7
Ogólne uwagi dotyczące regionalnych programów operacyjnych	7
Ogólne uwagi dotyczące programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej	8
Uwagi dotyczące dokumentów programowych.....	10
3. OPIS TYPÓW PROJEKTÓW GMIN WIEJSKICH	13
Infrastruktura wodno-kanalizacyjna	13
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	13
Regionalne Programy Operacyjne.....	14
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.....	19
Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej	20
Gospodarka odpadami.....	20
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	20
Regionalne Programy Operacyjne.....	21
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.....	26
Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej	27
Drogi gminne	28
Regionalne Programy Operacyjne.....	28
Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej	32
Infrastruktura szkolna.....	33
Regionalne Programy Operacyjne.....	33
Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej	37
Infrastruktura sportowa.....	37
Regionalne Programy Operacyjne.....	37
Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej	40
Infrastruktura kultury i turystyki	41
Regionalne Programy Operacyjne.....	41
Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej	48
Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego	49
Regionalne Programy Operacyjne.....	49
Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej	53

Projekty z zakresu podnoszenia kwalifikacji administracji samorządowej	54
Projekty z zakresu podnoszenia jakości edukacji na obszarach wiejskich.....	56
Projekty rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich (odnowa wsi).....	58
Projekty z zakresu poprawy jakości życia lub zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działalności Lokalnej Grupy Działania (Leader+).....	60

1. Wprowadzenie

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie czytelnikom syntetycznej informacji na temat możliwości aplikowania o środki europejskie przez gminy wiejskie oraz wiejsko-miejskie w ramach programów operacyjnych perspektywy finansowej 2007-2013.

Gminy wiejskie oraz wiejsko-miejskie (poza gminami znajdującymi się w bezpośredniej bliskości dużych ośrodków miejskich oraz gminami o wybitnych walorach turystycznych) są w dość niekorzystnej sytuacji – najczęściej charakteryzują się niskim poziomem dochodów własnych, niższymi od przeciętnej poziomem i dynamiką rozwoju oraz tempa wzrostu gospodarczego oraz znacznymi brakami w infrastrukturze. Do tego zazwyczaj dochodzi niski poziom rozwoju kapitału ludzkiego, wynikający z niewielkiego zaludnienia oraz braku atrakcyjnych miejsc pracy dla wykwalifikowanych specjalistów. Te negatywne czynniki tylko częściowo są kompensowane przez oddolną mobilizację społeczną, wynikającą z identyfikacji mieszkańców z ich „małą ojczyzną” i chęci poprawy warunków życia na jej terenie.

Powyżej zarysowane problemy stanowią również poważną barierę w aplikowaniu o środki Unii Europejskiej. Choć rozwój obszarów wiejskich stanowi jeden z głównych celów realizowanych polityk wspólnotowych i krajowych, zaś instrumenty służące do realizacji tych polityk - fundusze strukturalne i fundusze na rozwój obszarów wiejskich – stanowią dużą szansę dla rozwoju gmin wiejskich i wiejsko-miejskich, jednak w praktyce w wykorzystaniu unijnych środków wiele gmin napotyka na poważne bariery. Zazwyczaj wynikają one z bariery informacji oraz braku wystarczających zasobów kadrowych i finansowych. Nadal w małych urzędach normą jest powierzanie obowiązków związanych z pozyskiwaniem funduszy unijnych jako dodatkowego zajęcia osobom wykonującym inne zadania. W konsekwencji pracownicy odpowiedzialni za wyszukiwanie dodatkowych źródeł finansowania nie dysponują wystarczającym czasem (a w konsekwencji i wiedzą), aby móc zapewnić kompletne i aktualne informacje na temat możliwości uzyskania środków europejskich. Z drugiej strony ograniczone środki finansowe rzadko kiedy pozwalają na uzyskanie wsparcia w tym zakresie ze strony wyspecjalizowanych (i co ważne – rzetelnych) firm doradczych.

Dodatkowym utrudnieniem jest fakt, że w związku z toczącymi się negocjacjami na temat programów operacyjnych pomiędzy rządem i Komisją Europejską oraz pracami przygotowawczymi nad systemem wdrażania, ukazują się co i rusz nowe dokumenty programowe, zaś dokumenty wcześniej przygotowane ulegają częstym modyfikacjom. Powoduje to, że nawet dla osoby zainteresowanej tematem niezwykle ciężko jest dysponować aktualną i kompleksową wiedzą z zakresu funduszy europejskich przeznaczonych na rozwój obszarów wiejskich.

Z tego względu Związek Gmin Wiejskich RP wystąpił z pomysłem przygotowania publikacji stanowiącej kompendium wiedzy prezentującego możliwie najbardziej aktualny stan wiedzy na temat funduszy unijnych przeznaczonych dla gmin wiejskich i wiejsko-wiejskich. Zdecydowano, że

informacje w opracowaniu dotyczyć będą możliwości realizacji projektów przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach programów operacyjnych perspektywy finansowej 2007-2013 (Program Operacyjny *Infrastruktura i Środowisko*, Program Operacyjny *Kapitał ludzki*, Program *Rozwoju Obszarów Wiejskich*, 16 *Regionalnych Programów Operacyjnych*) w następujących obszarach tematycznych:

1. infrastruktura wodno-kanalizacyjna,
2. gospodarka odpadami,
3. drogi gminne,
4. infrastruktura szkolna,
5. infrastruktura sportowa,
6. infrastruktura kultury i turystyki,
7. infrastruktura społeczeństwa informacyjnego,
8. projekty z zakresu podnoszenia kwalifikacji administracji samorządowej,
9. projekty z zakresu podnoszenia jakości edukacji na obszarach wiejskich,
10. projekty rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich (odnowa wsi),
11. projekty z zakresu poprawy jakości życia lub zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działalności Lokalnej Grupy Działania (Leader+).

Pierwsze siedem obszarów zostanie przedstawione również w ujęciu regionalnym (z osobnym omówieniem każdego regionalnego programu operacyjnego).

Jako zasadę przyjęto, że opis możliwości realizacji danego typu projektu w określonym programie operacyjnym (bądź grupie programów w przypadku RPO) uzupełniony zostanie o komentarz ekspercki, wskazujący na specyficzne uwarunkowania w omawianym programie bądź sugestie na temat sposobu przygotowania projektu.

2. Uwagi metodologiczne

Ogólne uwagi dotyczące regionalnych programów operacyjnych

Projekty gmin wiejskich i wiejsko-miejskich w większości obszarów tematycznych (poza projektami z zakresu odnowy wsi, poprawy jakości życia lub zróżnicowania działalności gospodarczej, projektów „miękkich”, a także w pewnym stopniu projektów ochrony środowiska) będą finansowane w ramach regionalnych programów operacyjnych. Przygotowując projekty do dofinansowania osoby kierujące jednostkami samorządu terytorialnego powinny pamiętać o kilku specyficznych uwarunkowaniach programów regionalnych w obecnej perspektywie finansowej, które nie występowały w okresie programowania 2004-2006 w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Do najważniejszych należy zaliczyć:

1. mechanizm projektów kluczowych (tzw. indykatywne plany inwestycyjne bądź listy projektów kluczowych). Nowością jest zarezerwowanie pewnych środków w ramach programu, osi priorytetowej bądź działania na realizację projektu/projektów uznawanych za kluczowe dla osiągnięcia celów na odpowiednim poziomie strategicznym. Beneficjent, którego projekt jest umieszczony na liście projektów kluczowych będzie miał złożoną w tzw. pre-umowie obietnicę przekazania środków na realizację projektu pod warunkiem jego przygotowania zgodnie z wcześniej ustalonym harmonogramem. Większość programów regionalnych przewiduje wsparcie dla ok. kilku-kilkunastu projektów indywidualnych, które zazwyczaj absorbują kilkadziesiąt procent alokacji (wartość ta może znacząco różnić się w niektórych działaniach, sięgając niemal całości dostępnej kwoty; z kolei w innych projekty kluczowe mogą w ogóle nie występować). W niektórych działaniach mogą one znacząco obniżyć kwotę środków dostępnych w ramach procedury konkursowej, stąd sugeruje się, aby jednym z elementów kwerendy poprzedzającej przygotowanie projektu było sprawdzenie odpowiednich wartości w uszczegółowieniu programu operacyjnego lub na stronach internetowych właściwego urzędu marszałkowskiego.
2. zmiana dopuszczalnego poziomu dofinansowania. W obecnym okresie programowania jako zasadę przyjęto, że poziom dofinansowania projektów będzie wynosił do 85% kosztów kwalifikowalnych. Taki sam dopuszczalny poziom występował w priorytecie 3 ZPORR, jednak był to wyjątek w całym systemie (zasadą było dofinansowanie na poziomie 75%). Należy przy tym pamiętać, że od tej reguły występują czasem dość wyraźne odchylenia – i tak np. w projektach informatycznych w województwie śląskim dotacja może wynieść aż 95%, w wielu działaniach w programie podlaskim przewidziano dofinansowanie na poziomie 90%; z drugiej strony w województwie pomorskim w większości działań dofinansowanie może

wynieść 75%, w Wielkopolsce zaś w projektach drogowych możliwe jest uzyskanie zwrotu zaledwie 50% poniesionych wydatków. Ze względu na znaczną różnorodność wysokości przewidywanego wsparcia także ten element powinien być poddany szczegółowej analizie przez zainteresowane gminy. Jednocześnie należy pamiętać, że nie zmienił się (w stosunku do poprzedniej perspektywy finansowej) dopuszczalny poziom współfinansowania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – nadal wynosi on co do zasady 75%.

3. system preselekcji projektów. Z pewnością jest to jedną z tych zmian, które były najbardziej wyczekiwane przez beneficjentów. W odróżnieniu od okresu 2004-2006, gdzie w ramach ogłaszanych konkursów konieczne było przedstawianie kompletu wymaganej dokumentacji (a zatem projektu technicznego, studium wykonalności, itp.), jako zasadę przyjęto, że w większości konkursów stosowana będzie tzw. zasada preselekcji. Najczęściej przyjmie ona formę naboru wniosków, w którym liczba wymaganych dokumentów będzie niewielka, zaś najważniejszym wśród nich będzie tzw. fiszka projektowa (w formie kilkustronicowego dokumentu zawierającego najbardziej istotne dane nt. projektu). Na podstawie informacji w niej zawartych oraz oświadczeń beneficjenta (opisujących stan przygotowania projektu) w procesie preselekcji wyłonione zostaną projekty, które w największym stopniu spełniają wymogi określone w programie operacyjnym. Z beneficjentami, których projekty uzyskają najwyższą ilość punktów, ustalony zostanie harmonogram przygotowania dokumentacji wymaganej do szczegółowej oceny. W ten sposób pozostali beneficjenci nie będą zmuszeni do niepotrzebnego przygotowywania kosztownej dokumentacji. Należy jednak pamiętać, że nie w każdym programie i nie w każdym działaniu musi być zastosowany powyżej opisany proces; ponadto, może on przyjąć odmienną formę od opisanej powyżej. Szczegółowe informacje będą udzielane przez właściwe urzędy marszałkowskie.
4. system zaliczek na realizację projektów infrastrukturalnych. W poprzednim okresie programowania raczej nie praktykowano przekazywania beneficjentom zaliczek na realizację projektów infrastrukturalnych przed poniesieniem przez nich wydatków. W nowych programach operacyjnych dopuszcza się taką możliwość, ponadto beneficjent będzie mógł przekazywać środki w formie zaliczki także wykonawcom. Należy przy tym być świadomym, że wiąże się to z pewnymi ograniczeniami, które zostaną szczegółowo opisane w rozporządzeniu wykonawczym do ustawy o *finansach publicznych*. Ponadto konieczne jest zweryfikowanie, czy w danym programie bądź działaniu przewidziano taką możliwość (stosowna informacja zawarta jest w uszczegółowieniu programu operacyjnego).

Ogólne uwagi dotyczące programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej

W ramach dostępnych środków europejskich gminy mogą korzystać również ze wsparcia w ramach programów tzw. Europejskiej Współpracy Terytorialnej (stanowiącej kontynuację inicjatywy INTERREG z poprzednich okresów programowania). W opracowaniu zostały omówione możliwości finansowania projektów gmin położonych w obszarze przygranicznym w ramach programów współpracy transgranicznej. Ze względu na to ograniczenie, a także niewielką skalę finansową, programy te zostaną omówione w sposób ogólny, przekazujący jedynie podstawowe informacje na temat ich zawartości.

Jednostki samorządu terytorialnego całego kraju mogą aplikować w ramach innych komponentów EWT, jednak najczęściej przewidziane w nich typy projektów dotyczą niemal wyłącznie działań „miękkich” (takich jak konferencje, sieci współpracy, itp.), a zatem obszarów, które nie będą raczej popularne wśród gmin wiejskich oraz które wykraczają poza zakres merytoryczny opracowania. Z tego względu zostały one całkowicie pominięte.

Warto pamiętać, że pomimo wsparcia w programach współpracy transgranicznej głównie projektów infrastrukturalnych, w programach tych w znacznie większym stopniu niż w ramach RPO dofinansowane będą działania „miękkie”.

W ramach perspektywy finansowej 2007-2013 przygotowano sześć następujących programów operacyjnych, w których aplikować mogą podmioty z następujących obszarów:

- Polska (województwo zachodniopomorskie) - Niemcy (Meklemburgia/Pomorze Wschodnie-Brandenburgia). Wsparciem objęte będą gminy z podregionu szczecińskiego, a także podregionu koszalińskiego (w tym podregionie planuje się przeznaczenie 20% alokacji w programie)
- Polska (województwo lubuskie) - Niemcy (Brandenburgia). Uprawnione do aplikowania są wszystkie podmioty z terenu województwa lubuskiego;
- Polska (województwo lubuskie i województwo dolnośląskie) - Niemcy (Saksonia). Wnioski mogą być składane przez podmioty z podregionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego oraz podmioty z podregionu zielonogórskiego;
- Polska – Republika Czeska, w którym wsparciem objęte będą cztery podregiony: jeleniogórsko-wałbrzyski, opolski, rybnicko-jastrzębski, bielsko-bialski oraz obszar powiatu pszczyńskiego z podregionu centralnego śląskiego;
- Polska – Republika Słowacka, w którym projekty mogą przygotowywać podmioty z podregionów bielsko-bialskiego, nowosądeckiego i krośnieńsko-przemyskiego (na ten obszar alokowane jest 80% środków), a także cztery powiaty: pszczyński (w podregionie centralnym śląskim), oświęcimski (w podregionie krakowsko-tarnowskim), rzeszowski oraz powiat grodzki Rzeszów (w podregionie rzeszowsko-tarnobrzeskim), w których wydatkowane będzie 20% alokacji;
- Polska – Litwa, w którym uprawnione do aplikowania są m. In. gminy z podregionów białostocko-suwalskiego i etckiego (otrzymują 80% kwoty alokowanej w programie) oraz łomżyńskiego i olsztyńskiego (uzyskują 20% dostępnych środków).
- Polska – Szwecja – Dania - Litwa - Niemcy (Południowy Bałtyk), gdzie o środki mogą aplikować podmioty z podregionów: szczecińskiego, koszalińskiego, słupskiego, gdańskiego, Gdańsk – Gdynia – Sopot oraz elbląskiego (w przypadku tego ostatniego maksymalna dopuszczalna pomoc to 20% wartości wsparcia z EFRR dla programu).

Przygotowując się do aplikowania w programach współpracy transgranicznej należy pamiętać, że w projektach muszą uczestniczyć partnerzy z co najmniej dwóch krajów. Współpraca w ramach takiego projektu musi objąć co najmniej dwie z niżej wymienionych form:

- wspólne przygotowanie projektu (zaangażowanie partnerów w przygotowanie propozycji projektowej, wspólne planowanie działań),
- wspólna realizacja (podział ról pomiędzy partnerami, wykonywanie komplementarnych działań),

- wspólny personel zatrudniony do realizacji projektu (wyznaczenie osób odpowiedzialnych za realizację poszczególnych komponentów projektu, wyznaczenie wspólnego koordynatora),
- wspólne finansowanie (wspólny budżet projektu, podział budżetu na poszczególnych partnerów).

Uwagi dotyczące dokumentów programowych

Do przygotowania opracowania wykorzystano następujące dokumenty:

- Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013 http://rpo.dolnyslask.pl/pliki/RPO_13_07_07.pdf z dnia 13 lipca 2007 r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013 z dnia 12 lipca 2007 r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007- 2013 z dnia 6 marca 2007 r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubuskiego 2007- 2013 z dnia 13 lipca 2007 r.
- Uszczegółowienie Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego z dnia 13 kwietnia 2007 r.
- Małopolski Regionalny Program Operacyjny z dnia 16 sierpnia 2007 r.
- Uszczegółowienie Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego - projekt z 16 sierpnia 2007 r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007–2013 z dnia 20 lipca 2007 r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2007-2013,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 z dnia 13 lipca 2007 r.
- Uszczegółowienie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007 - 2013 r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa podkarpackiego z dnia 13 lipca 2007 r.
- Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 z dnia 16 sierpnia 2007 r.
- Uszczegółowienie Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego (wersja z 27 marca 2007 r.)
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 z 28 sierpnia 2007 r.

- Podręcznik wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013 (uszczegółowienie) z dnia 21 listopada 2006 r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2007-2013 z dnia 5 marca 2007 r.
- Szczegółowy opis osi priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego 2007 – 2013, lipiec 2007 r.,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2007-2013 z dnia 13 lipca 2007 r.
- Uszczegółowienie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2007 - 2013 - projekt nr 1
- Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 - wersja z 29 sierpnia 2007 r.
- Uszczegółowienie Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 – wersja 1.1.1
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013 z dnia 30 lipca 2007 r.
- Uszczegółowienie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013 – opis osi priorytetowych – wersja pierwsza,
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,
- Szczegółowy opis priorytetów Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – wersja z kwietnia 2007 r.
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki – wersja z 10 lipca 2007 r.
- Szczegółowy opis priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – wersja z 18 września 2007 r.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 (wersja z lipca 2007)
- Projekt rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007- 2013.

Wszystkie powyższe dokumenty omówiono według najbardziej aktualnego stanu wiedzy na okres sporządzenia publikacji (tj. na koniec września 2007 roku). Oznacza to, że do przygotowania opracowania autor korzystał z najnowszych, powszechnie dostępnych na stronie internetowej wersji. Warto jednak zwrócić uwagę, że w odniesieniu do niektórych programów operacyjnych podane informacje dotyczą pierwszej wersji programu (z lutego-marca 2007 r.), a zatem sprzed negocjacji z Komisją Europejską. Wynika to z faktu, że nie wszystkie instytucje zarządzające zamieściły poprawione po pierwszej rundzie negocjacyjnej wersje programów operacyjnych na stronach internetowych. Podobny problem dotyczy uszczegółowień programów operacyjnych – tylko część instytucji publikuje ich robocze wersje w sieci Internet. Z tego względu zakres szczegółowości podanych informacji może być odmienny w różnych programach.

Przed wszystkim jednak czytelnik powinien mieć na uwadze, że ze względu na proces negocjacji i konsultacji **omawiane dokumenty mogą ulec zmianie, w związku z czym podanych w publikacji informacji nie należy traktować jako ostatecznych.**

3. Opis typów projektów gmin wiejskich

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

W ramach osi 3 *Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej* w działaniu *Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej* jednym z planowanych obszarów wsparcia jest udzielanie pomocy na realizację projektów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej (w szczególności zaopatrzenia w wodę) oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków, w tym systemów kanalizacji sieciowej lub kanalizacji zagrodowej.

Zakres pomocy obejmie koszty inwestycyjne, w szczególności: zakup materiałów i wykonanie prac budowlano – montażowych, a także zakup niezbędnego wyposażenia.

Maksymalna wysokość pomocy na realizację projektów w jednej gminie w okresie realizacji programu nie powinna przekroczyć 4 mln zł. Pomoc może być przyznana na projekt realizowany w miejscowości należącej do gminy wiejskiej lub gminy miejsko-wiejskiej (z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców) bądź gminy miejskiej, jednak z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. Ponadto projekt musi spełniać wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają do niego zastosowanie.

Poziom dofinansowania wyniesie maksymalnie 75% kosztów kwalifikowalnych inwestycji. Istotną informacją jest wskazanie, że projekty powinny przyczyniać się do poprawy warunków życia oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

Szczegółowe zasady udzielania wsparcia zostaną określone w późniejszym czasie (w odpowiednim rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi).

Pomimo nieco gorszych warunków udzielania pomocy (wynikających z niższego możliwego poziomu dofinansowania), projekty z zakresu gospodarki wodno-ściekowej realizowane przez gminy wiejskie i wiejsko-miejskie najczęściej będą realizowane właśnie w ramach PROW. O skali planowanego wsparcia świadczą wskaźniki przyjęte w działaniu – łącznie planuje się wybudowanie ponad 27 tys. km sieci wodociągowych i kanalizacyjnych. W odróżnieniu od programów regionalnych, w PROW położono większy nacisk na projekty wodociągowe, zatem oba programy mają wobec siebie mocno komplementarny charakter. Ze względu na dużą dostępność środków wskazana w programie maksymalna kwota dofinansowania przypadająca na jedną gminę (4 mln zł) może nie wystarczyć do wydatkowania całości dostępnych środków. Z tego względu należy przewidywać (o czym mógłby świadczyć zapis w programie, że kwota ta ma charakter indykatywny), że gminy, które zrealizują projekty zbliżone do tej wartości, będą mogły prawdopodobnie w późniejszej fazie realizacji programu ubiegać się o dodatkowe środki. Byłaby to dla nich swoista nagroda za aktywność.

Regionalne Programy Operacyjne

W ramach regionalnych programów operacyjnych przede wszystkim finansowane będą projekty dla aglomeracji od 2 do 15 tys. RLM, które obejmą przedsięwzięcia dotyczące budowy, rozbudowy lub przebudowy sieci kanalizacji zbiorczych oraz oczyszczalni ścieków. Co do zasady przedsięwzięcia powinny być ujęte w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Województwo dolnośląskie

W ramach Priorytetu 4 *Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz bezpieczeństwa ekologicznego i przeciwpowodziowego Dolnego Śląska („Środowisko i bezpieczeństwo ekologiczne”)* preferowane będą projekty zintegrowane tzn. dotyczące jednocześnie obu elementów: infrastruktury (oczyszczanie ścieków, dostarczanie wody) lub uzupełniająca istniejącą infrastrukturę (np. uzupełnienie istniejącej sieci wodociągowej siecią kanalizacyjną lub indywidualnymi systemami oczyszczania ścieków). Gminy wiejskie, w odróżnieniu od miejskich, będą mogły ubiegać się o wsparcie z zakresu infrastruktury wodociągowej. Przewiduje się, że udział w budżecie priorytetu projektów dotowanych na obszarach wiejskich i małych miast wynosił będzie nie mniej niż 38%.

Województwo kujawsko-pomorskie

W osi priorytetowej 2 *Zachowanie i racjonalne użytkowanie środowiska* wspierane będą projekty dotyczące rozwoju i modernizacji systemów zaopatrzenia i uzdatniania wody oraz przedsięwzięcia rozwoju i unowocześniania sieci przesyłowych i urządzeń oczyszczalni ścieków, w szczególności wykorzystujące potencjał energetyczny odpadów (gazów) dla celów gospodarczych, pod warunkiem ich opłacalności ekonomicznej. Priorytetowo traktowane będą projekty w aglomeracjach od 2 tys. RLM do 15 tys. RLM ujęte w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Preferowane będą projekty, które przyczynią do zdecydowanego ograniczenia zanieczyszczenia wód otwartych w szczególności rzek: Wisły, Drwęcy, Brdy, Osy, Noteci, jezior: Głuszyńskiego, Skępskiego, Łasińskiego, jezior Pojezierza Brodnickiego, Zalewu Koronowskiego.

Województwo lubelskie

W lubelskim regionalnym programie operacyjnym planuje się dofinansowanie projektów z zakresu oczyszczania ścieków (w ramach przedsięwzięć wskazanych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych) oraz zaopatrzenia w wodę (zgodnych z Programem Gospodarki Wodnej Województwa Lubelskiego).

Preferowane będą zadania z zakresu gospodarki ściekowej na terenach wiejskich, obszarach atrakcyjnych turystycznie, obszarach chronionych i w ich bliskim sąsiedztwie - w tym na obszarach sieci Natura 2000.

W osi priorytetowej 4 *Środowisko i czysta energia* nacisk kładzie się na to, aby projekty przyczyniały się do wzrostu atrakcyjności regionu jako miejsca zamieszkania oraz zwiększały atrakcyjność turystyczną obszaru objętego wsparciem.

Województwo lubuskie

Gminy będą aplikowały o wsparcie projektów tego typu w ramach poddziałania 3.1.2 *Lokalna infrastruktura ochrony środowiska przyrodniczego*. Obejmie ono:

- przedsięwzięcia realizowane w aglomeracjach z przedziału 2-15 tys. RLM zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych i Rozporządzeniami Wojewody Lubuskiego w sprawie wyznaczenia aglomeracji,
- porządkowanie gospodarki ściekowej poprzez:
 - budowę, rozbudowę i modernizację systemów kanalizacji sanitarnej i deszczowej (bez przyłączy kanalizacyjnych),
 - budowę, rozbudowę i modernizację oczyszczalni ścieków,
 - realizację projektów z zakresu zagospodarowania osadów pościekowych.

Warto pamiętać, że zakres rzeczowy dla zadań polegających na budowie systemów odprowadzania ścieków musi być zgodny z *Wytycznymi w sprawie określania zakresu rzeczowego projektu*.

Ponadto możliwa będzie realizacja projektów, których celem jest poprawa jakości wody pitnej poprzez budowę, rozbudowę i modernizację ujęć wód oraz stacji uzdatniania wody, a także budowa systemów wodociągowych na obszarach aglomeracji z przedziału 2-15 tys. RLM.

W dziedzinie zaopatrzenia w wodę preferowane będą zadania zmierzające do kompleksowego rozwiązania problemów gospodarki wodno-ściekowej.

W ramach działania przewidziane do realizacji są projekty, które mają pozytywny wpływ na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej oraz zgodne są ze standardami w zakresie ochrony środowiska określonymi w dokumentach krajowych i unijnych.

Województwo łódzkie

Beneficjenci zamierzający realizować projekty z zakresu infrastruktury wodno-ściekowej będą aplikowali w ramach osi priorytetowej II *Ochrona środowiska, zapobieganie zagrożeniom i energetyka*. Projekty obejmować będą budowę oczyszczalni ścieków i sieci wodno-ściekowej, a także budowę i przebudowę urządzeń do uzdatniania wody do celów socjalno-bytowych. Przedsięwzięcia z zakresu budowy nowych linii wodociągowych, w stosownych przypadkach, realizowane będą w połączeniu z budową systemów odprowadzania ścieków obejmujących sieci kanalizacyjne oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Województwo małopolskie

W ramach działania 7.1 *Gospodarka wodno-ściekowa* przewiduje się finansowanie projektów z zakresu:

- budowy lub modernizacji urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków w aglomeracjach uwzględnionych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych o RLM do 15 000, w tym: sieci kanalizacji sanitarnej, sieci kanalizacji deszczowej, oczyszczalni ścieków oraz innych urządzeń do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- budowy lub modernizacji urządzeń zaopatrzenia w wodę i poboru wody, w tym sieci wodociągowych (jednak wyłącznie w powiązaniu z budową sieci kanalizacyjnych oraz w przypadku, gdy odbiór ścieków jest zabezpieczony przez przydomowe oczyszczalnie lub już istniejące sieci kanalizacyjne
- stacji uzdatniania wody,

- zbiorników umożliwiających pozyskiwanie wody pitnej,
- urządzeń służących do gromadzenia, przechowywania i uzdatniania wody,
- inwestycji mających na celu optymalizację zużycia wody (jako element szerszego projektu).

Maksymalny poziom dofinansowania może wynieść 70%. Jednocześnie minimalna kwota dotacji wynosi 1 000 000 PLN, zaś maksymalna - 8 000 000 PLN.

Preferowane będą projekty realizowane na terenie gmin o niskim wskaźniku skanalizowania / zwodociągowania gminy.

Województwo mazowieckie

W zakresie wodociągów i kanalizacji w priorytecie IV *Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka* wspierane będą zadania dotyczące sieci wodnokanalizacyjnych, urządzeń i instalacji służących zaopatrzeniu w odpowiedniej jakości wodę oraz gromadzeniu i oczyszczaniu ścieków, jak również prowadzeniu procesów odzysku lub unieszkodliwiania osadów ściekowych oraz mające na celu wprowadzenie racjonalnego wykorzystania wody. Tam, gdzie jest to właściwe, wsparcie dla budowy nowych wodociągów będzie łączone z budową sieci kanalizacyjnych.

W ramach planowanych działań zostanie zachowana zasada równości szans, w szczególności równego traktowania kobiet i mężczyzn. Wspierane będą przedsięwzięcia mające na celu poprawę dostępności infrastruktury dla osób niepełnosprawnych oraz działania mające na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu.

Województwo opolskie

W ramach projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej realizowanych w osi priorytetowej 4 *Ochrona środowiska* główny nacisk położony zostanie na realizację projektów dotyczących budowy, rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków oraz budowy i rozbudowy systemów kanalizacyjnych podłączonych do oczyszczalni ścieków. Warto mieć na uwadze, że projekty dotyczące sieci wodociągowej będą realizowane tylko w przypadku, gdy stanowią one element projektu kanalizacyjnego.

Województwo podkarpackie

W osi priorytetowej 3 *Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom* przewidziane jest wsparcie dla projektów w zakresie stacji uzdatniania wód oraz sieci wodociągowych, z uwzględnieniem konieczności właściwego unieszkodliwiania ścieków na objętych nimi obszarach. Ze względu na istniejące dysproporcje pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi preferowane będą przedsięwzięcia przyczyniające się do zmniejszenia tych różnic, zgodnie jest z zapisami Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego.

Województwo podlaskie

W działaniu 5.1 *Rozwój regionalnej infrastruktury ochrony środowiska* uzyskają indywidualne projekty oznaczone w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych oraz projekty grupowe realizowanych dla kilku aglomeracji, z których każda jest mniejsza niż 15 000 RLM. W obu przypadkach musi być spełnione kryterium finansowe projektu: minimalna wartość: 4 mln zł, maksymalna: 20 mln zł kosztów kwalifikowalnych.

W ramach działania 5.2. *Rozwój lokalnej infrastruktury ochrony środowiska* w odróżnieniu od pozostałych regionalnych programów operacyjnych możliwe jest uzyskanie wsparcia dla projektów realizowanych w aglomeracjach o wielkości poniżej 2000 RLM.

W przypadku projektów zlokalizowanych na obszarach objętych interwencją Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (tj. gminach wiejskich, gminach miejsko-wiejskich z wyłączeniem miast powyżej 5000 mieszkańców albo gminach miejskich do 5000 mieszkańców) pomoc może być udzielona tylko wtedy, gdy beneficjent nie może już skorzystać ze wsparcia z PROW w obszarze "Podstawowe usługi dla ludności i gospodarki wiejskiej". W obu przypadkach musi być spełnione kryterium finansowe projektu (minimalna wartość: 200 tys. zł, maksymalna: 4 mln zł kosztów kwalifikowalnych).

Wspierane będą m. in. projekty z zakresu budowy bądź przebudowy oczyszczalni ścieków, sieci i systemów kanalizacji sanitarnych i deszczowych, systemów zaopatrzenia w wodę, przebudowy sieci wodociągowych czy też ujęć i stacji uzdatniania wody. Wartość dofinansowania w działaniu 5.1 może wynieść 85%, zaś w działaniu 5.2 – 90% kosztów kwalifikowalnych.

Województwo pomorskie

W działaniu 8.2. *Lokalna infrastruktura ochrony środowiska* wspierane będą przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące budowy, rozbudowy lub przebudowy sieci kanalizacji zbiorczych oraz oczyszczalni ścieków. Tam, gdzie jest to uzasadnione ekonomicznie, realizowane projekty powinny wiązać się z dążeniem do efektywnego wykorzystania potencjału istniejącej infrastruktury (np. oczyszczalnie ścieków). Przedsięwzięcia z zakresu gospodarki ściekowej będą realizowane, co do zasady, w aglomeracjach od 2 do 15 tys. RLM wskazanych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Możliwa będzie także budowa, rozbudowa lub przebudowa sieci wodociągowych, jednak wyłączenie wraz z budową, rozbudową lub przebudową sieci kanalizacyjnych obejmujących tych samych odbiorców usług. Wsparcie może dotyczyć również budowy, rozbudowy lub przebudowy innych niż sieci urządzeń wodociągowych, jednak tylko w przypadku jednoczesnej poprawy jakości wody u odbiorcy usług i zmniejszenia kosztów eksploatacyjnych systemu wodociągowego.

Warto zaznaczyć, że wykluczone będą projekty dotyczące remontów urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych. Przy ocenie projektów preferowane będą obszary słabe strukturalnie (ich wykaz znajduje się w programie operacyjnym).

Minimalna wartość projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej wynosi równowartość w PLN kwoty 500 000 EUR.

Województwo śląskie

Projekty tego typu będą aplikowały w ramach działania 5.1 *Gospodarka wodno-ściekowa*. W działaniu tym przewiduje się udzielenie wsparcia dla budowy sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych, budowy sieci kanalizacji deszczowej (o ile przyczyni się do wdrożenia dyrektywy 91/271/EWG), budowy, rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych, a także elementów systemów zaopatrzenia w wodę.

Województwo świętokrzyskie

W świętokrzyskim RPO zdecydowano o wydzieleniu działania 4.2. *Rozwój systemów lokalnej infrastruktury ochrony środowiska i energetycznej*, w którym zakłada się realizację mających na celu:

- budowę, rozbudowę i modernizację sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych w aglomeracjach od 2000 do 5000 RLM,

- budowę, rozbudowę i modernizację oczyszczalni ścieków komunalnych w aglomeracjach od 2000 do 5000 RLM,
- budowę, rozbudowę i modernizację sieci wodociągowej wraz ze stacjami uzdatniania wody (zgodnie z mapą pomocową wodociągownia województwa).

Przyjęto założenie, zgodnie z którym projekty realizowane na terenie aglomeracji o wielkości od 2000 do 5000 RLM (zatem w dużej części należących do gmin wiejskich bądź wiejsko-miejskich) wspierane będą właśnie w tym działaniu, zaś analogiczne projekty realizowane na obszarze aglomeracji o wielkości od 5000 do 15000 RLM – w działaniu 4.1. *Rozwój regionalnej infrastruktury ochrony środowiska i energetycznej.*

Województwo warmińsko-mazurskie

W działaniu 6.1 *Poprawa i zapobieganie degradacji środowiska poprzez budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury ochrony środowiska* (poddziałanie *Gospodarka wodno-ściekowa*) realizowane będą kompleksowe projekty z gospodarki wodno-ściekowej na terenie aglomeracji poniżej 15 tys. RLM. W szczególności wsparcie zostanie udzielone na realizację projektów polegających na budowie, rozbudowie lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych, systemów kanalizacji zbiorczej, budowie i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę (jednak tylko w uzasadnionych przypadkach jako element kompleksowego projektu, realizowanego łącznie z systemami odbioru ścieków) oraz budowie i modernizacji sieci kanalizacji deszczowej (tylko w uzasadnionych przypadkach jako element kompleksowego projektu, realizowanego łącznie z systemami odbioru ścieków).

W ramach poszczególnych projektów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, wielkość elementów związanych z zaopatrzeniem w wodę oraz kanalizacją deszczową nie może przekroczyć 50% wartości całego projektu.

Należy mieć na uwadze, że okres realizacji projektu musi być zgodny z zasadą n+3 (w przypadku projektów złożonych do 2010 r.) oraz zasadą n+2 (w przypadku projektów złożonych po 2010 r.). Co do zasady 80% środków będzie alokowanych zidentyfikowanych przez instytucję zarządzającą obszarach o wysokim lub przeciętnym potencjale rozwojowym.

Województwo wielkopolskie

W działaniu 3.4. *Gospodarka wodno-ściekowa* głównym celem wsparcia będzie poprawa jakości środowiska przyrodniczego oraz stworzenie warunków do bezpiecznego dla środowiska rozwoju gospodarczego poprzez uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w regionie.

Wsparcie obejmie budowę, rozbudowę i modernizację oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej (projekty w aglomeracjach o RLM od 2 do 15 tys. wskazane w KPOŚK). Ich uzupełnieniem mogą być projekty zakładające budowę i modernizację systemów kanalizacji deszczowej (do 50 % wartości kanalizacji sanitarnej) budowę, rozbudowę i modernizację systemów zaopatrzenia w wodę, w zakresie zgodnym z art. 42, ust.3 ustawy *Prawo wodne*.

Minimalna wartość projektu wynosi co najmniej 1 mln PLN. Wysokość wkładu własnego beneficjenta zostanie wyznaczona na podstawie poziomu dofinansowania projektu określonego odrębnymi wytycznymi.

W ramach jednego konkursu ogłaszanego przez Instytucję Zarządzającą, dany beneficjent może aplikować o dofinansowanie tylko jednego projektu.

Województwo zachodniopomorskie

W ramach działania 4.1 *Zaopatrzenie w wodę pitną i oczyszczanie ścieków* planowana jest budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacji sanitarnych, wodociągowych i innych urządzeń służących oczyszczaniu ścieków (z zastrzeżeniem, że kanalizacja deszczowa może występować jedynie jako element składowy innego projektu), a także wyposażenie aglomeracji w zbiorczy system odprowadzania i oczyszczania ścieków.

Projekty indywidualne realizowane będą w aglomeracjach wskazanych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych i/lub wyznaczonych przez Wojewodę Zachodniopomorskiego w rozporządzeniu w sprawie wyznaczenia granic aglomeracji. W szczególności są to aglomeracje, które efekt ekologiczny powinny wykazać do 2005, 2010 bądź 2013 roku (w zależności od wskazania w KPOŚK). W ramach działania możliwa będzie również realizacja projektów regionalnych o relatywnie niskich kosztach w aglomeracjach powyżej 15 tys. RLM, które powodować będą niewielki przyrost RLM.

W odniesieniu do projektów dotyczących budowy, rozbudowy i modernizacji systemów zbiorowego zaopatrzenia w wodę pitną, w pierwszej kolejności wspierane będą inwestycje służące poprawie parametrów wody uzdatnionej, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 19 listopada 2002 r. w sprawie wymagań dotyczących jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Projekty dotyczące zaopatrzenia w wodę, które nie będą powiązane z projektami kanalizacyjnymi będą realizowane niezależnie od wielkości aglomeracji.

W przypadku projektów powiązanych z projektami kanalizacyjnymi – projekty dotyczące zaopatrzenia w wodę pitną będą mogły być realizowane w ramach kompleksowych projektów wodno-ściekowych w aglomeracjach do 15 tys. RLM (z wyłączeniem obszarów wspieranych w ramach PROW).

Konieczne jest zapewnienie właściwego okresu realizacji projektu zgodnego z zasadą n+3 (lub przedstawienie uzasadnienia w razie jego przekroczenia).

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

W PO IiŚ możliwe jest udzielanie dofinansowania w aglomeracjach powyżej 15 tys. RLM w działaniu 1.1. *Gospodarka wodno-ściekowa*, gdzie założono wsparcie dla projektów z zakresu budowy, rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowy i modernizacji systemów kanalizacji zbiorczej w aglomeracjach powyżej 15 tys. RLM ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

W przypadku projektów, w których występuje jeden beneficjent środków (np. związek gmin) oraz projekt dotyczy kompleksowego rozwiązania problemów gospodarki wodno-ściekowej na danym obszarze, dopuszcza się włączenie do zakresu przedsięwzięcia zadań realizowanych w aglomeracjach o od 2 tysięcy do 15 tysięcy RLM ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych pod warunkiem, iż jedna z aglomeracji objętych zakresem projektu ma powyżej 15 tys. RLM.

W przypadku realizacji kompleksowych projektów, istnieje możliwość włączenia w projekt zadań dotyczących zaopatrzenia w wodę oraz budowy kanalizacji deszczowej (o ile przyczynia się do wypełnienia zobowiązań nałożonych odpowiednimi przepisami wspólnotowymi).

Co do zasady gminy wiejskie nie będą aplikowały o środki w ramach tego programu. Będzie to możliwe jedynie w sytuacji, gdy ich zadania będą ujęte w ramy szerszego projektu (np. realizo-

wanego przez związek gmin). Ponadto ze względu na planowane zarezerwowanie większości dostępnych środków w ramach tzw. listy projektów kluczowych przynajmniej w pierwszym okresie realizacji programu projekty nie umieszczone na tych listach mogą mieć problem z uzyskaniem dofinansowania.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej

W programie Polska (województwo zachodniopomorskie) - Niemcy (Meklemburgia/Pomorze Wschodnie-Brandenburgia) możliwe jest ubieganie się o dofinansowanie w działaniu 1.3. *Działania na rzecz poprawy jakości wody, ochrony środowiska, zachowania krajobrazu, przeciwdziałanie skutkom zmian klimatycznych, ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko oraz ryzyka związanego ze środowiskiem naturalnym.*

Z kolei program Polska (województwo lubuskie) - Niemcy (Brandenburgia) zakłada udzielanie pomocy w działaniu 1.2: *Ochrona i gospodarowanie zasobami naturalnymi i kulturowymi oraz ochrona przeciwpożarowa i usuwanie skutków katastrof oraz zapobieganie im, gdzie wspierane będą działania z zakresu transgranicznej infrastruktury technicznej (budowa/rozbudowa/rozbiórka) na obszarach miejskich i wiejskich (m.in. woda, ścieki, energia).*

Z kolei w programie Polska (województwo lubuskie i województwo dolnośląskie) - Niemcy (Saksonia) pomoc będzie udzielana w działaniu 1.4. *Środowisko naturalne.*

W programie Polska – Republika Czeska możliwe jest finansowanie w ramach *działania 1.2. Ochrona środowiska projektów dotyczących poprawy stanu i jakości środowiska przyrodniczego w obszarze pogranicza polsko-czeskiego.*

W ramach programu Polska – Republika Słowacka w temacie współpracy 1.2: *Infrastruktura ochrony środowiska planuje się budowy transgranicznej infrastruktury środowiska w zakresie ochrony przyrody.*

W programie Polska – Litwa możliwe będzie finansowanie projektów z zakresu ochrony środowiska w priorytecie 1 *Wzrost konkurencyjności i produktywności regionu przygranicznego (w kontekście modernizacji infrastruktury)* oraz w priorytecie 2 *Spójność transgraniczna oraz ogólna poprawa jakości obszaru przygranicznego.*

Program Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk 2007-2013 zakłada w osi priorytetowej 2 *Atrakcyjność oraz wspólna tożsamość działania* na małą skalę z zakresu nowoczesnego gospodarowania zasobami wodnymi oraz zarządzania odpadami

Gospodarka odpadami

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

W osi 3 *Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej* w działaniu *Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej* planowane jest wsparcie dla projektów tworzenia systemu zbioru, segregacji, wywozu odpadów komunalnych.

W ramach kosztów kwalifikowalnych możliwa jest refundacja kosztów inwestycyjnych, w szczególności: zakupu materiałów i wykonania prac budowlano-montażowych, a także zakupu niezbędnego wyposażenia.

Dopuszczalna pomoc na realizację projektów tego typu w jednej gminie w okresie realizacji programu wynosi 200 tys. zł. Pomoc może być przyznana na projekt realizowany w miejscowości należącej do gminy wiejskiej lub gminy miejsko-wiejskiej (z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców) bądź gminy miejskiej, jednak z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. Ponadto projekt musi spełniać wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają do niego zastosowanie.

Poziom dofinansowania wyniesie maksymalnie 75% kosztów kwalifikowalnych inwestycji.

Szczegółowe zasady udzielania wsparcia zostaną określone w późniejszym czasie (w odpowiednim rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi).

Projekty z zakresu gospodarki odpadami zapewne nie będą cieszyły się aż takim zainteresowaniem, jak projekty infrastruktury wodno-ściekowej. Z tego względu gminy, które zdecydują się na ich realizację, będą miały raczej duże szanse na uzyskanie wsparcia. Ponadto, podobnie jak w przypadku projektów wodno-kanalizacyjnych, należy liczyć się z tym, że przyjęta maksymalna dopuszczalna kwota pomocy zostanie dla zainteresowanych gmin podniesiona w późniejszym okresie realizacji programu.

Regionalne Programy Operacyjne

W ramach RPO realizowane będą projekty z zakresu gospodarki odpadami o charakterze ponadlokalnym. Co do zasady realizowane projekty powinny wynikać z Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami. Wspierana będzie budowa i rozbudowa zakładów zagospodarowania odpadów komunalnych obsługujących do 150 tys. mieszkańców. Ponadto o dofinansowanie będą mogły ubiegać się przedsięwzięcia z zakresu selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz rekultywacji nieczynnych składowisk odpadów.

Województwo dolnośląskie

W ramach Priorytetu 4 *Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz bezpieczeństwa ekologicznego i przeciwpowodziowego Dolnego Śląska („Środowisko i bezpieczeństwo ekologiczne”)* realizowane będą projekty zawarte w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami:

- dotyczące budowy i rozbudowy nowoczesnych obiektów obsługujących do 150 tys. mieszkańców zajmujących się zbiórką, segregacją, składowaniem, recyklingiem, unieszkodliwianiem różnego typu odpadów,
- przyczyniające się do likwidacji „dzikich wysypisk śmieci” zwłaszcza na obszarach turystycznych czy uzdrowiskowych oraz objętych ochroną np. siecią Natura 2000,
- dotyczące rekultywacji wyłączonych z eksploatacji składowisk szczególnie zagrażających środowisku.

Udział w budżecie priorytetu projektów dotowanych na obszarach wiejskich i małych miast wynosił będzie nie mniej niż 38%.

Województwo kujawsko-pomorskie

W ramach alokacji osi priorytetowej 2 *Zachowanie i racjonalne użytkowanie środowiska* wspierane będą przedsięwzięcia inwestycyjne z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi, w tym: skierowane na zapobieganie powstawaniu odpadów, odzysk odpadów, których powstania nie można uniknąć, unieszkodliwianie odpadów. Wsparciem objęte będą kompleksowe systemy gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym: działania prewencyjne, wdrażanie selekcyjonowania i recyklingu odpadów, wtórne ich zagospodarowanie, selektywną zbiórkę odpadów, unieszkodliwianie odpadów, w szczególności połączone z odzyskiem energii. Wsparcie będzie kierowane na przebudowę, rozbudowę istniejących składowisk odpadów i ich modernizację w kierunku zwiększenia stopnia unieszkodliwiania odpadów i ich gospodarczego wykorzystania. Ponadto wspierane będą projekty z zakresu rekultywacji składowisk odpadów.

Warto zaznaczyć, że wsparciem objęte będą projekty zgodne z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Województwo lubelskie

W osi priorytetowej 4 *Środowisko i czysta energia* możliwa jest realizacja projektów z zakresu gospodarki odpadami (w ramach przedsięwzięć zgodnych z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego). Preferowane będą zadania z zakresu selektywnej zbiórki odpadów oraz ich przetwarzania (recykling).

Nacisk kładzie się na to, aby projekty przyczyniały się do wzrostu atrakcyjności regionu jako miejsca zamieszkania oraz zwiększały atrakcyjność turystyczną obszaru objętego wsparciem.

Województwo lubuskie

W ramach działania 3.1 *Infrastruktura ochrony środowiska przyrodniczego* wspierane projekty dotyczące gospodarki odpadami muszą być zgodne z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubuskiego na lata 2003-2010, wśród nich:

- zadania wynikające z realizacji celów Krajowego Planu Gospodarki Odpadami oraz właściwych gminnych planów gospodarki odpadami dotyczące instalacji i systemów obsługujących średniorocznie maksymalnie 150 tys. użytkowników (mieszkańców stałych i sezonowych),
- tworzenie kompleksowych systemów gospodarowania odpadami komunalnymi,
- budowa sortowni, kompostowni, obiektów termicznej, termiczno-chemicznej i mechanicznej utylizacji odpadów,
- modernizacja istniejących składowisk pod kątem dostosowania do obowiązujących wymogów,
- rozwój selektywnej zbiórki odpadów komunalnych,
- rekultywacja terenów zdegradowanych i składowisk.

Województwo łódzkie

W zakresie gospodarki odpadami w ramach osi priorytetowej II *Ochrona środowiska, zapobieganie zagrożeniom i energetyka* podejmowane będą działania polegające na zorganizowaniu i wdrożeniu

systemów gospodarki odpadami komunalnymi obejmujących selektywną zbiórkę odpadów, ich odzysk i unieszkodliwianie w procesach innych niż składowanie (z wyjątkiem odpadów azbestowych) oraz rekultywację składowisk odpadów komunalnych wyłączonych z eksploatacji.

Województwo małopolskie

Dofinansowanie w ramach działania 7.3 *Gospodarka odpadami* mogą otrzymać następujące typy projektów zgodnych z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami:

1. budowa i rozbudowa sortowni odpadów,
2. budowa i rozbudowa kompostowni odpadów,
3. budowa stacji demontażu odpadów wielkogabarytowych,
4. budowa instalacji do mechaniczno-biologicznego przekształcania odpadów,
5. modernizacja istniejących składowisk odpadów komunalnych,
6. zamykanie i rekultywacja składowisk odpadów komunalnych,
7. organizacja i wdrażanie systemów selektywnej zbiórki odpadów,
8. organizacja gminnych punktów zbiórki odpadów niebezpiecznych,
9. realizacja gminnych i powiatowych programów usuwania azbestu jako dokumentów odrębnych lub stanowiących część planów gospodarki odpadami,
10. likwidacja dzikich wysypisk i mogilników,

Wartość wsparcia może wynieść pomiędzy 500 000 PLN a 5 000 000 PLN.

Preferowane będą projekty związane z organizacją i wdrażaniem selektywnej zbiórki odpadów, zagospodarowaniem odpadów ulegających biodegradacji oraz likwidacją mogilników, zlokalizowane na terenie miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości o szczególnych walorach przyrodniczych (w tym gmin na obszarach, których znajdują się na tereny parków narodowych, krajobrazowych, obszary Natura 2000). Niestety gminy wiejskie będą miały nieco utrudniony dostęp do tych środków, ze względu na kryteria oceny dające większe szanse przedsięwzięciom zlokalizowanym na gęściej zaludnionych obszarach.

Województwo mazowieckie

Przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami realizowane będą w priorytecie IV *Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka*. Obejmą one działania zmierzające do zmniejszenia ilości składowanych odpadów i ograniczenia ich negatywnego wpływu na środowisko, jak również rekultywacji zdegradowanych terenów, w tym przede wszystkim: likwidacji istniejących składowisk wraz z unieszkodliwianiem ich zawartości; tworzenie i rozwój systemów selektywnej zbiórki odpadów; budowy rozbudowy, modernizacji instalacji do segregacji odpadów, do termicznego przekształcania odpadów dla wytwarzania energii i ciepła jako jednego z potencjalnych odnawialnych źródeł energii; recykling odpadów; budowy składowisk odpadów niebezpiecznych.

W projektach zachowana zostać musi zasada równości szans, w szczególności równego traktowania kobiet i mężczyzn. Wspierane będą przedsięwzięcia mające na celu poprawę dostępności

infrastruktury dla osób niepełnosprawnych oraz działania mające na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu

Województwo opolskie

W osi priorytetowej 4 *Ochrona środowiska* wspierane będą projekty zakładające likwidację, rekultywację wyeksploatowanych, dzikich składowisk odpadów, wdrożenie segregacji, selekcji i wtórnego wykorzystania odpadów (recykling), a także działania zmierzające do unieszkodliwiania i odzysku osadów z komunalnych oczyszczalni ścieków. Finansowane będą działania mające na celu selekcję i zagospodarowanie odpadów niebezpiecznych. W ramach Osi 4 nie przewiduje się budowy nowych składowisk odpadów, za wyjątkiem składowisk na wyroby zawierające azbest, zaś nacisk zostanie położony na zapewnienie wtórnego wykorzystania odpadów. Beneficjenci powinni mieć na uwadze, że do dofinansowania kwalifikują się tylko projekty zgodne z aktualnym *Planem Gospodarki Odpadami Województwa Opolskiego*.

Województwo podkarpackie

W osi priorytetowej 3 *Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom* możliwa jest realizacja projektów z zakresu gospodarki odpadami. Wspierane zatem będą przedsięwzięcia dotyczące m. in. wdrażania systemowej gospodarki odpadami komunalnymi (w tym selektywnej zbiórki odpadów), obiektów przekształcania odpadów (w tym odzysku i unieszkodliwiania), modernizacji istniejących i rekultywacji zamkniętych składowisk, likwidacji „dzikich” wysypisk. Przedsięwzięcia powinny być prowadzone zgodnie z uchwalonym Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego.

Gminy wiejskie będą miały utrudniony dostęp do środków, ze względu na preferowanie projektów o charakterze ponadlokalnym.

Województwo podlaskie

W działaniu 5.1 *Rozwój regionalnej infrastruktury ochrony środowiska* wspierane będą pojedyncze projekty oznaczone w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami obsługujące do 150 tys. mieszkańców. W przypadku projektów grupowych (realizowanych przynajmniej przez 2 gminy) nie obejmujących zbioru, segregacji i wywozu odpadów nie stosuje się wyłączenia gmin objętych interwencją PROW. Beneficjenci muszą spełnić kryterium finansowe projektu: minimalna wartość: 4 mln zł, maksymalna: 20 mln zł kosztów kwalifikowalnych.

Z kolei w ramach działania 5.2. *Rozwój lokalnej infrastruktury ochrony środowiska* w przypadku projektów zlokalizowanych na obszarach objętych interwencją Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (tj. gminach wiejskich, miejsko-wiejskich z wyłączeniem miast powyżej 5000 mieszkańców albo miejskich do 5000 mieszkańców) pomoc może być udzielona tylko wtedy, gdy beneficjent nie może już skorzystać ze wsparcia z PROW na „Podstawowe usługi dla ludności i gospodarki wiejskiej” i spełnione jest kryterium finansowe, tj. minimalna wartość projektu przekracza 200 tys. zł, zaś maksymalna wynosi nie więcej niż 4 mln zł kosztów kwalifikowalnych.

Wartość dofinansowania w działaniu 5.1 może wynieść 85% kosztów kwalifikowalnych, zaś w działaniu 5.2 – 90%.

Województwo pomorskie

Wsparcie tego typu przewiduje się w działaniu 8.2. *Lokalna infrastruktura ochrony środowiska*, gdzie m.in. dofinansowane zostaną projekty w zakresie rekultywacji nieczynnych składowisk odpadów (w tym składowisk odpadów niebezpiecznych) oraz likwidacji „dzikich” wysypisk.

Wspierana będzie również budowa i rozbudowa punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, a także budowa, rozbudowa lub przebudowa kompostowni odpadów oraz likwidacja mogilników.

Minimalna wartość projektów z zakresu gospodarki odpadami wynosi równowartość w PLN kwoty 100 000 EUR i nie może być wyższa niż 2 000 000 EUR.

Województwo śląskie

Wsparcie dla projektów tego typu będzie udzielane w działaniu 5.2. *Gospodarka odpadami*. Może ono objąć projekty zakładające: rozwój selektywnej zbiórki odpadów, budowę i rozwój zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów (za wyjątkiem składowisk odpadów) czy kompleksowe oczyszczanie terenu z odpadów zawierających azbest, a także usuwanie azbestu z budynków użyteczności publicznej wraz z zapewnieniem bezpiecznego unieszkodliwiania odpadów, a także rekultywację obszarów zdegradowanych oraz likwidację składowisk odpadów na cele przyrodnicze.

Województwo świętokrzyskie

W działaniu 4.2. *Rozwój systemów lokalnej infrastruktury ochrony środowiska i energetycznej* możliwe jest finansowanie projektów, których celem jest modernizacja i rozbudowa zakładów gospodarki odpadami (w tym: instalacji do segregacji, unieszkodliwiania i odzysku odpadów) obsługujących od 80 tys. do 100 tys. mieszkańców. Dopuszcza się także organizowanie akcji promocyjnych (w ramach szerszego projektu inwestycyjnego).

Podobnie jak w przypadku projektów wodno-kanalizacyjnych większe projekty, zakładające obsługę od 100 tys. do 150 tys. mieszkańców, finansowane będą w ramach działania 4.1. *Rozwój regionalnej infrastruktury ochrony środowiska i energetycznej*

Województwo warmińsko-mazurskie

W działaniu 6.1 *Poprawa i zapobieganie degradacji środowiska poprzez budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury ochrony środowiska (w ramach poddziałania Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi)* realizowane będą kompleksowe systemy gospodarowania odpadami komunalnymi w ramach rejonów gospodarki odpadami, wyznaczonych w wojewódzkim programie gospodarki odpadami (m.in. poprzez wdrażanie segregacji, selekcji i wtórnego wykorzystania odpadów, budowę punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, składowisk jako elementów zakładu zagospodarowania odpadów, instalacji umożliwiających przygotowanie odpadów do procesów odzysku, instalacji do ich odzysku; instalacji do unieszkodliwiania odpadów komunalnych w procesach innych niż składowanie itp.

Ponadto przewiduje się działania na rzecz likwidacji zagrożeń wynikających ze składowania odpadów i dostosowanie istniejących składowisk odpadów do obowiązujących przepisów, o ile wynika to z WPGO i stanowi element systemu gospodarowania odpadami.

Dopuszczalna jest także budowa i modernizacja instalacji do unieszkodliwiania odpadów komunalnych z odzyskiem energii.

Warto pamiętać, że okres realizacji projektu musi być zgodny z zasadą n+3 (w przypadku projektów złożonych do 2010 r.) oraz zasadą n+2 (w przypadku projektów złożonych po 2010 r.). Co do zasady 80% środków będzie alokowanych na zidentyfikowanych przez instytucję zarządzającą obszarach o wysokim lub przeciętnym potencjale rozwojowym.

Województwo wielkopolskie

Pomoc udzielana będzie w działaniu 3.1. *Racjonalizacja gospodarki odpadami i ochrona powierzchni ziemi*. W ramach dostępnej alokacji realizowane będą projekty dotyczące tworzenia kompleksowych systemów gospodarki odpadami (m.in. budowa sortowni, kompostowni, obiektów termicznej, termiczno-chemicznej i mechanicznej utylizacji odpadów), a także projekty służące uzupełnieniu istniejących systemów gospodarki odpadami o wszystkie niezbędne dla osiągnięcia kompleksowości elementy, w szczególności projekty służące recyklingowi odpadów, dotyczące selektywnej zbiórki oraz organizacji systemu zbiórki i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych wyłączonych ze strumienia odpadów komunalnych, a także projekty dotyczące budowy nowych, modernizacji istniejących i rekultywacji wyeksploatowanych składowisk odpadów.

Finansowane będą tylko projekty zgodne z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Wielkopolskiego oraz zakładające wsparcie systemów i instalacji obsługujących minimum 50 tys. mieszkańców. Oznacza to, że gminy wiejskie chcąc otrzymać dofinansowanie w ramach tego działania będą musiały aplikować wspólnie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego.

W ramach jednego konkursu ogłaszanego przez Instytucję Zarządzającą, dany beneficjent może aplikować o dofinansowanie tylko jednego projektu.

Województwo zachodniopomorskie

W ramach działania 4.2 *Gospodarka odpadami* wspierane będą inwestycje dotyczące gospodarki odpadami zgodne z założeniami Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami. Możliwe jest dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi obsługujących obszary do 150 tys. mieszkańców oraz zlokalizowanych w miejscowościach powyżej 5 tys. mieszkańców (za wyjątkiem projektów dot. wysypisk śmieci), w tym:

- organizacja i wdrażanie systemów selektywnej zbiórki odpadów i recyklingu,
- wdrażanie systemowej gospodarki odpadami komunalnymi (m.in. budowa sortowni, kompostowni, obiektów termicznej, termiczno-chemicznej i mechanicznej utylizacji odpadów),
- budowa nowych, modernizacja istniejących i rekultywacja nieczynnych składowisk,
- likwidacja „dzikich wysypisk”,
- utylizacja odpadów niebezpiecznych, tylko wtedy, gdy inwestycja jest realizowana w ramach kompleksowego programu gospodarki odpadami komunalnymi (zapewniony odbiór i unieszkodliwienie zgromadzonych odpadów),
- utylizacja odpadów zawierających azbest.

Wszystkie zadania powinny wynikać z aktualnego Programu ochrony środowiska województwa zachodniopomorskiego. Czas realizacji przedsięwzięcia musi być zgodny z zasadą n+3 (w przypadku jego przekroczenia konieczne jest odpowiednie uzasadnienie).

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

W działaniu 2.1. *Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi ze szczególnym uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych* budowane będą instalacje umożliwiające

przygotowanie odpadów do procesów odzysku, w tym recyklingu lub unieszkodliwiania poszczególnych rodzajów odpadów komunalnych w procesach innych niż składowanie. Ponadto możliwe będzie tworzenie kompleksowych systemów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, w szczególności niebezpiecznych, a także odpadów wielkogabarytowych i budowlanych. Będą podejmowane również działania na rzecz likwidacji zagrożeń wynikających ze składowania odpadów zgodnie z krajowym i wojewódzkimi planami gospodarki odpadami na obszarach obsługujących minimum 150 tys. mieszkańców.

Podobnie jak w przypadku projektów z zakresu infrastruktury wodno-ściekowej, także w projektach odpadowych pojedyncze gminy wiejskie nie są uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie w ramach PO IiŚ. Jedyną możliwością jest aplikowanie w ramach dużego projektu wspólnego z innymi gminami, jednak i w tym przypadku należy mieć świadomość, że wspierane będą raczej projekty dużych miast.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej

W ramach programu Polska (województwo zachodniopomorskie) - Niemcy (Meklemburgia/Pomorze Wschodnie-Brandenburgia) przewiduje się udzielenia pomocy na inwestycje związane z ochroną środowiska w działaniu 1.3. *Działania na rzecz poprawy jakości wody, ochrony środowiska, zachowania krajobrazu, przeciwdziałanie skutkom zmian klimatycznych, ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko oraz ryzyka związanego ze środowiskiem naturalnym.*

Zgodnie z zapisami programu Polska (województwo lubuskie) - Niemcy (Brandenburgia) w działaniu 1.2: *Ochrona i gospodarowanie zasobami naturalnymi i kulturowymi oraz ochrona przeciwpożarowa i usuwanie skutków katastrof oraz zapobieganie im, istnieje możliwość realizacji projektu zakładającego* usprawnienie gospodarki odpadami na terenie pogranicza w kontekście transgranicznego, pozytywnego oddziaływania na środowisko w celu minimalizacji negatywnego wpływu na środowisko.

W ramach programu Polska (województwo lubuskie i województwo dolnośląskie) - Niemcy (Saksonia) w działaniu 1.4. *Środowisko naturalne wspierane będą przedsięwzięcia z zakresu ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego oraz wspierania współpracy w dziedzinie ekologii.*

Program Polska – Republika Czeska przewiduje możliwość finansowania w ramach działania 1.2. *Ochrona środowiska projektów przyczyniających się do poprawy stanu i jakości środowiska przyrodniczego w obszarze pogranicza polsko-czeskiego.*

W ramach programu Polska – Republika Słowacka w temacie współpracy 1.2: *Infrastruktura ochrony środowiska planuje się* budowy transgranicznej infrastruktury środowiska w zakresie ochrony przyrody.

W programie Polska – Litwa projekty z zakresu ochrony środowiska będą finansowane w priorytecie 1 *Wzrost konkurencyjności i produktywności regionu przygranicznego (w kontekście modernizacji infrastruktury)* oraz w priorytecie 2 *Spójność transgraniczna oraz ogólna poprawa jakości obszaru przygranicznego.*

Program Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk 2007-2013 przewiduje w osi priorytetowej 2 *Atrakcyjność oraz wspólna tożsamość działania* na małą skalę z zakresu nowoczesnego gospodarowania zasobami wodnymi oraz zarządzania odpadami.

Drogi gminne

Regionalne Programy Operacyjne

Jedynie w ramach regionalnych programów operacyjnych (oraz w dużo mniejszym stopniu w programach współpracy przygranicznej) możliwe jest finansowanie budowy, rozbudowy i modernizacji dróg gminnych. W Programie Operacyjnym *Infrastruktura i środowisko* możliwa jest realizacja projektów dotyczących jedynie dróg krajowych, zaś w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich co do zasady nie przewidziano możliwości realizacji odrębnych projektów z zakresu infrastruktury drogowej.

Województwo dolnośląskie

Beneficjenci powinni mieć na uwadze, że głównym celem priorytetu 3 *Rozwój infrastruktury transportowej na Dolnym Śląsku* jest modernizacja i rozbudowa istniejącej infrastruktury transportowej w taki sposób, aby zmodernizować sieć połączeń transportowych z sąsiednimi regionami oraz połączeń wewnętrznych przyczyniających się do rozwoju obszarów aktywności gospodarczej, w tym turystycznej.

W związku z powyższym jedynie w uzasadnionych przypadkach możliwa będzie realizacja projektów z zakresu połączenia dróg gminnych (przede wszystkim o dużym natężeniu ruchu) z drogami krajowymi. Ponadto wspierane będą projekty poprawy dostępności ośrodków rozwoju gospodarczego zarówno o znaczeniu regionalnym (np. specjalne strefy ekonomiczne, parki technologiczne i przemysłowe) oraz lokalnych centrów aktywności gospodarczej w tym, szczególnie na terenach o wysokim bezrobociu. Preferowane będą także projekty z zakresu ułatwienia dojazdu do miejsc atrakcyjnych turystycznie.

Udział w budżecie priorytetu projektów dotowanych na obszarach wiejskich i małych miast wynosić będzie nie mniej niż 38%.

Województwo kujawsko-pomorskie

Zgodnie z zapisami programu operacyjnego, w ramach osi priorytetowej 1 *Rozwój infrastruktury technicznej* wspierane będą działania ukierunkowane na budowę i przebudowę infrastruktury transportu drogowego, w tym szczególnie na zintegrowanie regionalnego układu komunikacyjnego i zespolenie go z krajowym oraz europejskim systemem komunikacyjnym. Z punktu widzenia gmin wiejskich wsparcie objąć może:

- budowę i przebudowę układu komunikacyjnego dla powiązania terenów włączonych do Pomorskiej SSE z krajowym systemem drogowym oraz innych ciągów komunikacyjnych (w tym dróg gminnych) dla skomunikowania terenów przeznaczonych pod inwestycje (strefy ekonomiczne, parki przemysłowe itp.)
- budowę i przebudowę sieci dróg gminnych (z wyłączeniem dróg osiedlowych i wewnętrznych), w pierwszej kolejności zapewniających dostępność do lokalnych ośrodków wzrostu, powiązanie z drogami wyższej kategorii.

Województwo lubelskie

W ramach Osi Priorytetowej III *Transport* zakres przewidywanego wsparcia dla obszarów wiejskich obejmuje przede wszystkim usprawnienie powiązań wewnątrzregionalnych pomiędzy miejscowościami, ułatwiających m. in. dostęp do planowanych obiektów przemysłowych, centrów i stref gospodarczych (w tym: terenów inwestycyjnych, parków naukowo-technologicznych

i przemysłowych, inkubatorów przedsiębiorczości, itp.), a także do obszarów atrakcyjnych turystycznie.

Godne podkreślenia jest, że projekty beneficjentów powinny przyczyniać się do poprawy warunków inwestowania oraz zwiększenie spójności terytorialnej województwa.

Województwo lubuskie

W ramach działania 5.1 *Rozwój i modernizacja lokalnej infrastruktury transportowej* planowane jest dofinansowanie projektów mających ulepszenie funkcjonowania i podniesienie poziomu technicznego infrastruktury drogowej oraz zapewnienie wysokiej jakości usług transportowych. W szczególności realizowane będą działania dotyczące poprawy funkcjonowania oraz budowy i modernizacji lokalnej infrastruktury transportowej oraz drogi gminne i powiatowe o znaczeniu lokalnym wraz z towarzyszącą infrastrukturą.

Preferowane będą projekty przeciwdziałające marginalizacji ekonomicznej i społecznej, które przyczynią się do zwiększenia poziomu inwestycji lokalnych i zewnętrznych, a także dywersyfikacji źródeł zatrudnienia i podniesienia poziomu cywilizacyjnego mieszkańców tych obszarów.

Województwo łódzkie

Projekty lokalne realizowane w ramach osi priorytetowej 1 *Infrastruktura transportowa* będą musiały wykazywać wyraźny wpływ na rozwój regionalny i związane z tym tworzenie miejsc pracy (priorytetowo traktowane będą drogi regionalne łączące aglomerację łódzką z głównymi ośrodkami regionalnymi, lokalnymi i ponadlokalnymi). Ponadto w ramach programu przewiduje się dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu budowy lub przebudowy ciągów pieszo-rowerowych oraz ścieżek rowerowych przyczyniających się nie tylko do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, ale także do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu. W przypadku projektów ukierunkowanych na cele turystyczne preferowane będą projekty kompleksowe, realizowane w ramach partnerstwa (bądź współpracy) kilku gmin.

Województwo małopolskie

Gminy wiejskie z terenu województwa małopolskiego mogą ubiegać się o wsparcie na drogi gminne w jedynie w ramach działania 6.2 *Rozwój obszarów wiejskich*, gdzie możliwa jest realizacja projektów drogowych wyłącznie w zakresie niezbędnym dla zapewnienia lub poprawy dostępu do obiektów infrastruktury społecznej oraz w ramach kompleksowej odnowy centrów wsi. Wartość dofinansowania tego typu projektów może wynieść do 70% wydatków kwalifikowalnych.

Województwo mazowieckie

Jednym z obszarów wsparcia w priorytet III *Regionalny system transportowy* będą drogi o charakterze lokalnym (powiatowe i gminne). Przewiduje się, że ok. 20% środków z alokacji w ramach priorytetu przeznaczonych zostanie na wsparcie infrastruktury drogowej o charakterze lokalnym.

Priorytetowo traktowane będą te drogi lokalne, które przyniosą najwięcej korzyści w zakresie rozwoju społeczno - gospodarczego i przyczynią się do powstania nowych miejsc pracy oraz poprawią spójność komunikacyjną województwa.

Województwo opolskie

Oś 3 *Transport* dedykowana jest projektom zmierzającym do rozwoju infrastruktury drogowej o znaczeniu regionalnym i lokalnym, gdzie priorytetowo realizowane będą zadania przyczyniające się

do poprawy dostępu do węzłów autostrady A4 i dróg do nich prowadzących, przejść granicznych, terenów inwestycyjnych oraz ośrodków miejskich z uwzględnieniem kwestii bezpieczeństwa (co ma ograniczyć negatywny wpływ na konkurencyjność regionu i jego atrakcyjność dla potencjalnych inwestorów). W związku z tym, wsparcie uzyskują inwestycje na rzecz rozbudowy i unowocześniania sieci dróg powiatowych i gminnych o znaczeniu gospodarczym. Preferowane będą przedsięwzięcia zapewniające dostępność komunikacyjną do terenów inwestycyjnych między innymi celem doprowadzenia do uzbrojenia tych terenów pod inwestycje gospodarcze, zabezpieczające kluczowe dla danego obszaru powiązanie z drogami krajowymi i regionalnymi, obiektami o dużym znaczeniu dla rozwoju gospodarki oraz ośrodkami miejskimi.

Województwo podkarpackie

W osi priorytetowej 2 *Infrastruktura techniczna* przede wszystkim planuje się poprawę powiązań komunikacyjnych, jak również zapewnienie komplementarności i spójności regionalnego układu komunikacyjnego z istniejącymi oraz nowymi szlakami transportowymi (w szczególności autostradą A4 i drogami ekspresowymi S19 i S74). Ponadto wspierane będą te powiązania komunikacyjne, które będą zmniejszać wewnętrzne różnicowania regionalne.

Województwo podlaskie

W poddziałaniu 2.1.2 *Lokalna infrastruktura drogowa* planuje się udzielanie wsparcia dla projektów dotyczących m.in.:

- dróg gminnych publicznych w gminach: wiejskich, miejsko-wiejskich, i miejskich z wyłączeniem miast powyżej 20 tys. mieszkańców,
- budowy, przebudowy, remontów publicznych dróg/ulic w gminach miejskich z wyłączeniem miast powyżej 20 tys. mieszkańców,
- budowy, przebudowy, remontu węzłów, skrzyżowań, a także mostów, estakad, wiaduktów i innych obiektów inżynierskich w ciągach ww. dróg.

Realizowane będą projekty o wartości od 500 tys. do 4 mln zł kosztów kwalifikowalnych. Jednocześnie przewidziano, że maksymalny poziom dofinansowania może wynieść 90%.

Województwo pomorskie

W ramach poddziałania 8.1.1. *Lokalna infrastruktura drogowa* realizowane będą projekty służące poprawie jakości lokalnej sieci drogowej oraz usprawnieniu jej powiązań z regionalnym i krajowym układem drogowym. Wspierana będzie budowa, przebudowa i rozbudowa dróg oraz obiektów inżynierskich, wraz z wyposażeniem technicznym i infrastrukturą towarzyszącą. Projekty powinny koncentrować się na poprawie dostępności ośrodków stanowiących lokalne bieguny wzrostu gospodarczego na obszarze uprawnionym (informacje nt. zasięgu obszaru zawarte są w programie operacyjnym).

Maksymalna wartość projektu, co do zasady, nie może przekroczyć równowartości w PLN kwoty 1 000 000 EUR.

Województwo śląskie

Właściwym miejscem do składania projektów drogowych jest poddziałanie 7.1.2. *Modernizacja i rozbudowa infrastruktury uzupełniającej kluczową sieć drogową*. Przewiduje ono m. in. wsparcie dla projektów z zakresu budowy i przebudowy dróg powiatowych i gminnych (minimalna wartość

całkowita projektu 500 000 PLN), obiektów poprawiających bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz ruchu pieszych, a także projektów dotyczących drogowych obiektów inżynierskich (w obu przypadkach wynosi ona minimum 300 000 PLN). Jednocześnie maksymalna wartość całkowita składanego projektu wynosi 15 000 000 PLN.

Województwo świętokrzyskie

W ramach alokacji dla działania 3.2. *Rozwój systemów lokalnej infrastruktury komunikacyjnej* realizowane będą małe projektów o charakterze lokalnym, służące rozwojowi układu transportowego województwa. Możliwa będzie budowa, przebudowa, rozbudowa i modernizacja dróg gminnych i powiatowych nie zaliczonych w „Programie rozwoju infrastruktury transportowej województwa świętokrzyskiego na lata 2007-2013” do sieci dróg o znaczeniu regionalnym oraz ulic w miastach do 20 tys. mieszkańców wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową. Ponadto planuje się budowę, rozbudowę i modernizację ścieżek rowerowych, w tym przy drogach gminnych oraz drogach powiatowych (projekty kwalifikujące się do wsparcia w ramach tego działania dotyczą ciągów drogowych posiadających status dróg publicznych, zgodnie z ustawą o drogach publicznych i muszą spełniać warunki określone w „Programie rozwoju infrastruktury transportowej...”).

Województwo warmińsko-mazurskie

Lokalnej infrastrukturze transportowej dedykowane jest działanie 5.2. *Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportowej służącej rozwojowi lokalnemu*, gdzie m. in. planowana jest budowa, rozbudowa i modernizacja dróg gminnych stanowiących dostęp do terenów przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego pod inwestycje lub umożliwiających bezpośredni dostęp do obszarów stanowiących kompleksy turystyczne lub/i usługowe. Ponadto możliwa jest budowa, rozbudowa i modernizacja dróg publicznych na obszarach przemysłowych.

Maksymalny poziom dofinansowania środkami EFRR wynosi 80% kosztów kwalifikowalnych.

Tak jak w innych działaniach warmińsko-mazurskiego RPO założono, że okres realizacji projektu musi być zgodny z zasadą n+3 (w przypadku projektów złożonych do 2010 r.) oraz zasadą n+2 (w przypadku projektów złożonych po 2010 r.). Co do zasady 80% środków będzie alokowanych zidentyfikowanych przez instytucję zarządzającą obszarach o wysokim lub przeciętnym potencjale rozwojowym.

Województwo wielkopolskie

W działaniu 2.2. *Poprawa dostępności do regionalnego i ponadregionalnego układu drogowego (drogi powiatowe i gminne)* wspierane będą projekty, które przyczynią się do poprawy dostępności komunikacyjnej regionu m. in. poprzez rozwój infrastruktury dróg gminnych. Obejmować mogą np. budowę, przebudowę, rozbudowę, wykonywanie robót remontowych lub modernizację odcinków dróg i skrzyżowań czy też obiektów inżynierskich. Gminy wiejskie będą ubiegały się o wsparcie w trzecim schemacie, gdzie wspierane będą drogi w miastach poniżej 20 tys. mieszkańców (z wyłączeniem siedzib powiatów) oraz na obszarach wiejskich. W ramach kategorii preferowane będą projekty łączące siedziby gmin i siedziby powiatów. Zakładana jest realizacja projektów kompleksowych, w sposób ewidentny zwiększających dostępność komunikacyjną dla mieszkańców i podmiotów gospodarczych oraz poprawiających połączenia z innymi ośrodkami. Rozwój obszarów poza centrami rozwoju lokalnego winien skupiać się na uzyskiwaniu efektów komunikacyjnych – ciągów komunikacyjnych. Preferowane będą projekty realizowane we współpracy jednostek samorządu terytorialnego, służące zwiększaniu spójności komunikacyjnej danego obszaru.

Ze względu na niewielką alokację dofinansowanie może wynieść maksymalnie 50% kosztów kwalifikowalnych inwestycji. Z tego samego powodu w ramach jednego konkursu dany beneficjent może aplikować o dofinansowanie tylko jednego projektu.

Województwo zachodniopomorskie

W działaniu 2.1.2. *Lokalna infrastruktura drogowa* planowana jest budowa, przebudowa i modernizacja dróg powiatowych i gminnych (w tym budowa obwodnic miejscowościach), a także obiektów inżynierskich (mosty i wiadukty) na drogach i lokalnych.

Istotnym warunkiem jest wykazanie wpływu projektu na rozwój gospodarczy, np. poprzez dostęp do sieci dróg krajowych lub międzynarodowych, istniejących lub planowanych miejsc lokalizacji inwestycji (np. parki przemysłowe), lotnisk, regionalnych portów morskich i rzecznych, obiektów transportu publicznego (np. zintegrowanych centrów przesiadkowych), regionalnej infrastruktury turystycznej itp. Ponadto zgłaszane projekty powinny charakteryzować się spójnością rzeczową i przestrzenną.

Wymaga się, aby okres realizacji projektu był zgodny z zasadą n+3 (w razie jego przekroczenia konieczne jest odpowiednie uzasadnienie).

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej

W ramach programu Polska (województwo zachodniopomorskie) - Niemcy (Meklemburgia/Pomorze Wschodnie-Brandenburgia) projekty z obszaru transportu / drogownictwa będą realizowane w działaniu 1.1. *Poprawa transgranicznych połączeń komunikacyjnych* (drogi, linie kolejowe, tory wodne, ścieżki rowerowe).

Program Polska (województwo lubuskie) - Niemcy (Brandenburgia) zakłada, że przedmiotem wsparcia w działaniu 1.1 *Budowa i poprawa infrastruktury* może być rozbudowa transgranicznych połączeń transportowych (drogi, mosty, kolej, szlaki wodne, ścieżki rowerowe), w szczególności tych służących skomunikowaniu z Sieciami Transeuropejskimi, łącznie z projektami dotyczącymi bezpieczeństwa ruchu drogowego.

W ramach programu Polska (województwo lubuskie i województwo dolnośląskie) - Niemcy (Saksonia) w działaniu 1.3. *Transport i komunikacja* realizowane będą inwestycje w zakresie infrastruktury transportowo-komunikacyjnej.

W programie Polska – Republika Czeska realizowane będą projekty, których celem jest poprawa stanu infrastruktury komunikacyjnej i stanu obsługi transportowej w obszarze pogranicza polsko-czeskiego (w działaniu 1.1 *Wzmacnianie dostępności komunikacyjnej*).

Z kolei w programie Polska – Republika Słowacka priorytet 1: *Rozwój infrastruktury transgranicznej* przewiduje się usprawnienie połączeń bezpośrednich w ramach transportu i komunikacji w regionie pogranicza polsko-słowackiego.

Program Polska – Litwa przewiduje finansowanie projektów z zakresu infrastruktury transgranicznej w priorytecie 1 *Wzrost konkurencyjności i produktywności regionu przygranicznego*.

W programie Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk 2007-2013 część alokacji poświęcona zostanie w osi priorytetowej 1 *Konkurencyjność gospodarcza projektom z zakresu dostępności transportowej*.

Infrastruktura szkolna

Regionalne Programy Operacyjne

Jednym z obszarów funkcjonowania samorządu gminnego wspieranych w ramach RPO będzie szkolnictwo na poziomie podstawowym oraz gimnazjalnym, a także wychowanie przedszkolne. W programach przewidziano możliwość wsparcia projektów infrastrukturalnych dotyczących budowy, rozbudowy bądź modernizacji oraz wyposażenia obiektów edukacyjnych.

Województwo dolnośląskie

W Priorytecie 7 *Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej na Dolnym Śląsku („Edukacja”)* przewiduje się wsparcie inwestycji dotyczące obiektów przedszkolnych oraz szkolnych obiektów dydaktycznych i socjalnych, a także bibliotek. Istotne znaczenie będzie miało wyposażenie wyżej wymienionych obiektów w nowoczesny sprzęt (w tym: komputerowy i stosowne oprogramowanie) oraz pomoce dydaktyczne. W ramach priorytetu będą także realizowane działania z zakresu efektywności energetycznej, dotyczące termomodernizacji oraz wykorzystania energii słonecznej.

Należy pamiętać, aby projekty realizowane w ramach priorytetu uwzględniały działania mające na celu poprawę dostępu dla osób niepełnosprawnych.

W ramach priorytetu preferowane będą projekty realizowane na tych terenach na obszarach wiejskich i w małych miastach. Wyrównywaniu szans młodzieży ze wskazanych obszarów sprzyjać będzie także wsparcie rozwoju bazy socjalnej (np. internatów, stołówek, itp.). Udział w budżecie priorytetu projektów dotowanych na obszarach wiejskich i w małych miastach wynosić będzie nie mniej niż 15%.

Województwo kujawsko-pomorskie

Możliwość realizacji projektów z zakresu infrastruktury szkolnej przewidziano w osi priorytetowej 3 *Rozwój infrastruktury społecznej*, gdzie zakłada się m. in. wspieranie przedsięwzięć skierowanych na rozbudowę i unowocześnienie obiektów oraz poprawę wyposażenia placówek oświatowych i wychowawczych, w tym ich uzupełnianie o brakujące dziś elementy takie jak np.: pracownie przedmiotowe, specjalistyczne oraz warsztaty nauki zawodu.

Województwo lubelskie

Z punktu widzenia gmin wiejskich zakres wsparcia w ramach Osi Priorytetowej VI *Infrastruktura społeczna* obejmie projekty polegające na wykonaniu robót budowlanych wraz z modernizacją i wyposażeniem infrastruktury dydaktycznej i społeczno-edukacyjnej wszystkich szczebli (w tym nauczania i opieki nad dziećmi na poziomie przedszkolnym oraz rozwijania kształcenia ustawicznego).

Zagadnieniem horyzontalnym projektów infrastrukturalnych będzie dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Województwo lubuskie

W poddziałaniu 4.2.2 *Rozwój i modernizacja lokalnej infrastruktury edukacyjnej* realizowane będą następujące projekty z zakresu infrastruktury szkół podstawowych i gimnazjalnych:

- budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury placówek edukacyjnych (w tym przedszkoli),

- doposażenie placówek edukacyjnych oraz sieci placówek służących wyrównywaniu szans w nowoczesny sprzęt dydaktyczny,
- wyposażenie warsztatowe oraz zaplecze socjalno – bytowe,
- rozbudowa i modernizacja szkolnych stołówek, internatów i burs.

Województwo łódzkie

W ramach V osi priorytetowej *Infrastruktura społeczna* wsparcie ukierunkowane będzie na przedsięwzięcia, których realizacja zorientowana jest na podniesienie wiedzy, poprawę kwalifikacji oraz zdolności szybkiego dostosowywania umiejętności do zmieniających się potrzeb pracodawców. W szczególności nacisk położony zostanie na inwestycje w placówkach kształcenia ustawicznego i zawodowego, jednak ze względu na wieloetapowy charakter procesu kształcenia, dofinansowaniem zostaną objęte także inne przedsięwzięcia, które dotyczyć będą wcześniejszych etapów nauki w tym edukacji przedszkolnej. Wszystkie przedsięwzięcia będą musiały wykazać pozytywny wpływ planowanych efektów realizowanej inwestycji z koncepcją rozwoju regionu w zakresie edukacji przedstawionej w *Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007 -2020* (obszar priorytetowy *Wiedza i kompetencje*). Priorytetowo traktowane będą projekty, których realizacja wpłynie na rozwój gospodarczy regionu, jak również zrównoważenie społeczno-ekonomicznych dysproporcji w regionie (tj. na przykład różnic w wysokości stopy bezrobocia w regionie, ubóstwa i innych). Przedsięwzięcia dla zachowania trwałości projektów powinny, tam gdzie jest to możliwe, zakładać wzmocnienie roli placówki świadczącej usługi edukacyjne poprzez włączenie („otworzenie”) jej infrastruktury w działalność z zakresu polityki społecznej, zatrudnienia i rozwoju.

Województwo małopolskie

Wsparcie udzielane będzie w działaniu 6.2 *Rozwój obszarów wiejskich schemat B Infrastruktura społeczna – w tym edukacyjna i sportowa*. W jego ramach możliwa będzie realizacja projektów z zakresu budowy, rozbudowy lub modernizacji przedszkoli, które będą miały istotne znaczenie w procesie wyrównywania szans edukacyjnych wśród dzieci mieszkających na tych terenach. Ponadto w ramach działania realizowane będą projekty w zakresie rozwoju infrastruktury społecznej – zwłaszcza szkół i przedszkoli, która przyczyni się do wzmocnienia ich gospodarczego i społecznego potencjału. Największe szanse na uzyskanie dofinansowania mają projekty realizowane na terenie gmin o najniższym wskaźniku poziomu zamożności gminy. Oceniane będą projekty o wartości od 500 tys. do 3 mln zł. Wartość dofinansowania może wynieść do 70% wydatków kwalifikowalnych.

Województwo mazowieckie

W priorytecie VII *Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego* zaplanowano udzielanie dofinansowania na realizację projektów dotyczących budowy, rozbudowy, modernizacji (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych) placówek systemu oświaty. Wyrównywaniu szans młodzieży (głównie z obszarów wiejskich) sprzyjać będą działania związane z rozwojem bazy socjalnej, towarzyszącej obiektom dydaktycznym (np. internaty, akademiki, stołówki, itp.).

W celu zapewnienia równego startu edukacyjnego dzieciom ze wsi, planuje się szczególnie wsparcie placówek przedszkolnych zlokalizowanych na obszarach wiejskich.

Województwo opolskie

W ramach Osi 5 *Infrastruktura społeczna i szkolnictwo wyższe* przygotowywane projekty powinny przyczyniać się do ograniczania barier w dostępie do edukacji dzieci, w tym z terenów wiejskich i zmarginalizowanych, tj. o szczególnie trudnej sytuacji w tym obszarze. Ponadto wspierane będą

projekty mające na celu podniesienie standardu infrastruktury placówek edukacyjnych na poziomie podstawowym i gimnazjalnym, w celu dostosowania ich do współczesnych wymagań i nowych metod nauczania, głównie poprzez zakup wyposażenia inwestycyjnego przeznaczonego dla celów dydaktycznych, w tym narzędzi ICT.

Województwo podkarpackie

Projekty z zakresu wsparcia szkół i placówek tworzących system oświaty realizowane będą w osi priorytetowej 4 *Infrastruktura publiczna*. Silny nacisk zostanie położony m. in. na projekty, które zmierzać będą m. in. do zmniejszenia występujących dysproporcji w dostępie do edukacji pomiędzy obszarami wiejskimi, a miastami, a także do silniejszego powiązania systemu oświaty z przedsiębiorczością.

W miarę możliwości, infrastruktura edukacyjna wspierana w ramach niniejszej osi priorytetowej powinna być otwarta dla szerszego użytkowania przez ogół społeczeństwa (w tym osób niepełnosprawnych), w celu zwiększenia wielofunkcyjności jej wykorzystania oraz efektywności użytkowania.

Ponadto, w ramach niniejszej osi priorytetowej wsparcie udzielane będzie także placówkom opieki przedszkolnej i innym formom organizacji opieki nad dziećmi, których opiekunowie są czynni zawodowo.

Województwo podlaskie

Wsparcie można uzyskać w działaniu 6.1. *Rozwój infrastruktury z zakresu edukacji* Projekty realizowane przez przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja mogą dotyczyć następującego zakresu:

- budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów dydaktycznych, w tym przedszkoli i obiektów szkolnych,
- budowa, rozbudowa i przebudowa bibliotek,
- budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów infrastruktury socjalnej, w tym burs, internatów i stołówek,
- budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury technicznej i sanitarnej w wyżej wymienionych obiektach.

Maksymalna wartość projektu polegającego na zakupie wyposażenia wynosić może 400 tys. zł.

Województwo pomorskie

W ramach Działania 9.1. *Lokalna infrastruktura edukacyjna, sportowa i kultury* realizowane będą przedsięwzięcia zmierzające do lepszego wyposażenia obszarów uprawnionych, w szczególności słabych strukturalnie (obszary te zostały wskazane w programie operacyjnym), m. in. w niezbędną lokalną infrastrukturę edukacyjną (w tym przedszkolną). Projekty powinny prowadzić do poprawy jakości, zakresu i dostępności usług świadczonych za pośrednictwem lokalnej infrastruktury społecznej, przede wszystkim poprzez jej modernizację i podniesienie poziomu wyposażenia.

Wspierane będą projekty w zakresie lokalnej infrastruktury edukacyjnej (na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym). Wspierana będzie także przebudowa,

rozbudowa i wyposażenie obiektów infrastruktury edukacyjnej lub placówek kultury w związku z rozszerzeniem ich funkcji o edukację przedszkolną.

Minimalna wartość projektów, co do zasady, wynosi równowartość w PLN kwoty 100 000 EUR.

Województwo śląskie

Celem działania 8.2 *Infrastruktura placówek oświaty* jest m. in. poprawa warunków kształcenia na poziomie przedszkolnym, podstawowym i gimnazjalnym.

W ramach tego działania wsparcie udzielane będzie dla placówek oświatowych w zakresie poprawy jakości obiektów dydaktycznych, obiektów sportowych, infrastruktury technicznej i sanitarnej. W szczególności nacisk zostanie położony na dostosowywanie placówek dydaktycznych do potrzeb nowoczesnych programów nauczania. W programie zastrzeżono, że minimalna wartość całkowita projektu kwalifikującego się do dofinansowania w ramach działania wynosi 100 000 PLN, zaś maksymalna wartość dofinansowania dla szkół artystycznych wynosić będzie 1 000 000 EUR.

Województwo świętokrzyskie

W działaniu 5.2. *Podniesienie jakości usług publicznych poprzez wspieranie placówek edukacyjnych i kulturalnych* przewidziano realizację m. in. projektów polegających na budowie, rozbudowie, przebudowie, modernizacji i wyposażeniu obiektów pełniących funkcje edukacyjne. Planuje się także udzielenie wsparcia projektom mających na celu poprawę jakości infrastruktury oraz zakup wyposażenia na potrzeby jednostek kształcenia i doskonalenia zawodowego oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych (przedszkola). Maksymalna wartość projektu tego typu może wynieść 20 mln zł.

Województwo warmińsko-mazurskie

W ramach działania 3.1. *Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną* przewiduje się dofinansowanie projektów, których celem jest unowocześnienie szkół wszystkich typów poprzez wyposażenie w sprzęt i pomoce naukowe optymalizujące procesy kształcenia.

Okres realizacji projektu musi być zgodny z zasadą n+3 (w przypadku projektów złożonych do 2010 r.) oraz zasadą n+2 (w przypadku projektów złożonych po 2010 r.). Przyjęto, że 80% środków będzie alokowanych zidentyfikowanych przez instytucję zarządzającą obszarach o wysokim lub przeciętnym potencjale rozwojowym.

Województwo wielkopolskie

Celem działania 5.2. *Rozwój infrastruktury edukacyjnej, w tym kształcenia ustawicznego* jest poprawa warunków kształcenia, unowocześnienie i wzbogacenie bazy regionalnych placówek oświatowych, w tym na poziomie podstawowym oraz wyrównanie szans w dostępie do edukacji podstawowej i średniej uczniów, szczególnie pomiędzy terenami wiejskimi i miejskimi. Przede wszystkim będzie to możliwe poprzez budowę nowych, remont, rozbudowę i przebudowę istniejących obiektów dydaktycznych, w szczególności budynków szkolnych.

Wartość minimalna projektów inwestycyjnych wynosi 250 tys. PLN, zaś projektów obejmujących zakup wyposażenia – 30 tys. PLN. Podobnie jak w innych działaniach programu, w ramach jednego konkursu dany beneficjent może aplikować o dofinansowanie tylko jednego projektu.

Województwo zachodniopomorskie

Projekty szkolne będą realizowane w poddziałaniu 8.1.2 *Lokalna infrastruktura edukacyjna*. Ich głównym celem będzie poprawa warunków kształcenia i jakości bazy szkolnej oraz opiekuńczo-wychowawczej w szczególności poprzez budowę, rozbudowę, modernizację i wyposażenie lokalnej infrastruktury edukacyjnej: przedszkoli, szkół i placówek edukacyjnych działających w systemie oświaty na szczeblu podstawowym oraz gimnazjalnym.

Główny nacisk w działaniu jest położony na wyrównanie szans w dostępie do edukacji pomiędzy uczniami z obszarów wiejskich i miejskich oraz wzmocnienie integracji społeczności lokalnej poprzez ułatwienie dostępu społeczności lokalnej do podstawowej infrastruktury edukacyjnej oraz sportowej.

Maksymalny poziom dofinansowania wynosi 1 mln PLN. Okres realizacji projektu musi być zgodny z zasadą n+3, w innym przypadku należy przedstawić odpowiednie uzasadnienie.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej

W programach EWT co do zasady nie przewiduje się finansowania projektów z zakresu infrastruktury szkolnictwa na poziomie podstawowym i gimnazjalnym (wspierane natomiast będą projekty z zakresu szkolnictwa wyższego i kształcenia ustawicznego).

Infrastruktura sportowa

Regionalne Programy Operacyjne

Projekty z zakresu infrastruktury sportowej, takie jak sale gimnastyczne, baseny, boiska sportowe, stadiony czy hale sportowe mogą być realizowane w osiach priorytetowych poświęconych edukacji (jako element infrastruktury przyszkolnej) bądź turystyki i kultury. Sposób klasyfikacji tego typu projektów jest różny w poszczególnych regionalnych programach operacyjnych.

Województwo dolnośląskie

W Priorytecie 7 *Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej na Dolnym Śląsku („Edukacja”)* planuje się udzielenie dotacji na inwestycje dotyczące m. in. obiektów sportowych wykorzystywanych w systemie edukacyjnym.

Projekty realizowane w ramach priorytetu muszą uwzględniać działania mające na celu poprawę dostępu dla osób niepełnosprawnych.

W ramach priorytetu preferowane będą projekty realizowane na tych terenach na obszarach wiejskich i w małych miastach. Wyrównywaniu szans młodzieży ze wskazanych obszarów sprzyjać będzie także wsparcie rozwoju bazy socjalnej (np. internatów, stołówek, itp.). Udział w budżecie priorytetu projektów dotowanych na obszarach wiejskich i w małych miastach wynosić będzie nie mniej niż 15%.

Województwo kujawsko-pomorskie

Projekty z zakresu infrastruktury sportowej będą mogły być realizowane w osi priorytetowej 3 *Rozwój infrastruktury społecznej*, gdzie przewiduje się m. in. dofinansowanie obiektów dla szkolnego sportu, rekreacji i kultury.

Województwo lubelskie

W ramach Osi Priorytetowej VI *Infrastruktura społeczna* przewiduje się realizację projektów mających na celu podnoszenie jakości i zwiększanie dostępności do obiektów sportowych poprzez roboty budowlane, modernizację i wyposażenie ww. obiektów.

Priorytetowo traktowane będą projekty dotyczące infrastruktury sportowej, zapewniającej możliwość spełniania funkcji rekreacyjno-widowiskowej.

Zagadnieniem horyzontalnym projektów infrastrukturalnych będzie dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Województwo lubuskie

W poddziałaniu 4.2.2 *Rozwój i modernizacja lokalnej infrastruktury edukacyjnej* przewiduje się m. in. dofinansowanie projektów z zakresu wyposażenia obiektów sportowych (należących do placówek edukacyjnych), dydaktycznych i społeczno-edukacyjnych. Preferowane będą projekty mające na celu stworzenie odpowiednich warunków do poprawy pracy placówek edukacyjnych i naukowych oraz do podniesienia poziomu kształcenia, jak również zapewnienia tym placówkom nowoczesnego sprzętu dydaktycznego i warsztatowego.

Województwo łódzkie

W osi priorytetowej V *Infrastruktura społeczna* możliwe jest ubieganie się o dofinansowanie infrastruktury sportowej jedynie w przypadku, gdy wykazane zostanie, że nie istnieje inna, bardziej efektywna metoda zapewnienia wychowankom szkół możliwości podnoszenia sprawności fizycznej.

Województwo małopolskie

Projekty będą mogły być składane w działaniu 6.2 *Rozwój obszarów wiejskich schemat B Infrastruktura społeczna – w tym edukacyjna i sportowa*. Ich zakres może w szczególności dotyczyć budowy, przebudowy, rozbudowy i modernizacji sal gimnastycznych (obok szkół i przedszkoli) oraz obiektów sportowych i rekreacyjnych, a także obiektów wielofunkcyjnych, w których łączone są różne funkcje z zakresu infrastruktury społecznej. Największe szanse na uzyskanie dofinansowania mają projekty realizowane na terenie gmin o najniższym wskaźniku poziomu zamożności gminy. Oceniane będą projekty o wartości od 500 tys. do 3 mln zł. Wartość dofinansowania może wynieść do 70% wydatków kwalifikowalnych.

Województwo mazowieckie

W ramach alokacji dla priorytetu VII *Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego* zaplanowano udzielania dofinansowania na realizację projektów dotyczących budowy, rozbudowy i modernizacji przyszkolnej infrastruktury sportowej.

Województwo opolskie

W ramach opolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego planuje się jedynie wsparcie obiektów sportowych o charakterze regionalnym (w ramach osi 1 *Wzmocnienie atrakcyjności gospodarczej regionu*).

Województwo podkarpackie

Przewidywane w ramach osi priorytetowej 4 *Infrastruktura publiczna* inwestycje prowadzić będą do tworzenia nowych oraz poprawy jakości istniejących obiektów o charakterze sportowym i rekreacyjnym. Wspierane będą inwestycje służące mieszkańcom regionu, w których możliwa będzie także organizacja imprez sportowych i rekreacyjnych.

Realizowane będą przedsięwzięcia, które w największym stopniu przyczyniają się do rozwoju gospodarczego i tworzenia miejsc pracy. Rozwój ww. infrastruktury powinien mieć także pozytywny wpływ na kształtowanie nawyków zdrowego trybu życia i poprawę zdrowotności w społeczeństwie.

Województwo podlaskie

O dofinansowanie gminy mogą ubiegać się również w działaniu 6.1. *Rozwój infrastruktury z zakresu edukacji*, gdzie możliwa jest realizacja projektów, których celem jest budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów sportowych, w tym sal gimnastycznych, boisk i hal sportowych przy placówkach edukacyjnych, a także wyposażenie obiektów sportowych, dydaktycznych i socjalnych.

Maksymalna wartość projektu polegającego na zakupie wyposażenia wynosić może 400 tys. zł.

Województwo pomorskie

Planuje się, aby w ramach Działania 9.1. *Lokalna infrastruktura edukacyjna, sportowa i kultury* wspierać przedsięwzięcia zmierzające do lepszego wyposażenia obszarów uprawnionych, w szczególności słabych strukturalnie (obszary te zostały wskazane w programie operacyjnym), m. in. w niezbędną lokalną infrastrukturę edukacyjną sportową. Projekty powinny prowadzić do poprawy jakości, zakresu i dostępności usług świadczonych za pośrednictwem lokalnej infrastruktury sportowej, przede wszystkim poprzez jej modernizację i podniesienie poziomu wyposażenia.

Wspierane będą projekty budowy nowych oraz przebudowy, rozbudowy i remontów istniejących obiektów sportowych, w tym m.in. sal / hal sportowych, basenów / pływalni, boisk sportowych, placów zabaw, infrastruktury do sportów letnich i zimowych, wraz z wyposażeniem i zagospodarowaniem otoczenia.

Minimalna wartość projektów, co do zasady, wynosi równowartość w PLN kwoty 100 000 EUR.

Województwo śląskie

W działaniu 8.2 *Infrastruktura placówek oświaty* dofinansowanie uzyskają przedsięwzięcia obejmujące budowę (w tym rozbudowę, nadbudowę, odbudowę) lub przebudowę i wyposażenie przyszkolnych obiektów sportowych (wyposażenie stanowić może tylko integralną część projektu), W przypadku tego typu projektów minimalna wartość całkowita projektu kwalifikującego się do dofinansowania w ramach działania wynosi 100 000 PLN.

Województwo świętokrzyskie

Działanie 5.3. *Inwestycje w sferę dziedzictwa kulturowego, turystyki i sportu* jest dedykowane m. in. inwestycjom sportowym, które mają na celu tworzenie warunków dla aktywności społecznej, poprawę infrastruktury aktywnego wypoczynku oraz zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru, na którym będzie realizowany projekt.

Maksymalna wartość projektu z zakresu infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, wynosi 20 mln PLN.

Województwo warmińsko-mazurskie

Projekty sportowe mogą być finansowane w działaniu 2.1. *Wzrost potencjału turystycznego*. W związku z tym wspierana będzie budowa, rozbudowa, modernizacja (w tym przebudowa) i zakup wyposażenia do wielofunkcyjnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oferującej w jednym kompleksie różne możliwości aktywności i wypoczynku (np. parki wodne).

Projekty będą musiały być realizowane zgodnie z zasadą n+3 (w przypadku projektów złożonych do 2010 r.) oraz zasadą n+2 (w przypadku projektów złożonych po 2010 r.). Przyjęto, że 80% środków będzie alokowanych zidentyfikowanych przez instytucję zarządzającą obszarach o wysokim lub przeciętnym potencjale rozwojowym.

Województwo wielkopolskie

W działaniu 5.2. *Rozwój infrastruktury edukacyjnej, w tym kształcenia ustawicznego* przewidziano możliwość budowy nowych, remontu, rozbudowy i przebudowy istniejących obiektów sportowych. Finansowane mogą być następujące rodzaje obiektów o standardowych wymiarach: hale widowiskowo – sportowe (44 x 22m), hale sportowe (36 x 18/19m), sale gimnastyczne (24 x 12m). W ramach działania nie przewiduje się dofinansowania pływalni, lodowisk i stadionów.

Wartość minimalna projektów inwestycyjnych wynosi 250 tys. PLN. W ramach jednego konkursu dany beneficjent może aplikować o dofinansowanie tylko jednego projektu.

Województwo zachodniopomorskie

W poddziałaniu 8.1.2 *Lokalna infrastruktura edukacyjna* planuje się m. in. budowę, rozbudowę, modernizację i wyposażenie obiektów sportowych (w szczególności sal gimnastycznych, basenów, boisk sportowych, stadionów, hal sportowych wraz z zapleczem socjalnym).

W działaniu położono nacisk na wyrównanie szans w dostępie do edukacji pomiędzy uczniami z obszarów wiejskich i miejskich oraz wzmocnienie integracji społeczności lokalnej poprzez ułatwienie dostępu społeczności lokalnej do podstawowej infrastruktury edukacyjnej oraz sportowej.

Maksymalny poziom dofinansowania dla projektu wynosi 1 mln PLN. Okres realizacji projektu musi być zgodny z zasadą n+3 (w innym przypadku należy przedstawić odpowiednie uzasadnienie).

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej

W programie Polska – Republika Słowacka w temacie współpracy 2.1: *Rozwój współpracy transgranicznej w zakresie turystyki* przewidywana jest współpraca w dziedzinie turystyki, sportu i rekreacji.

W pozostałych programach nie znalazły się komponenty poświęcone tematyce sportowej.

Infrastruktura kultury i turystyki

Regionalne Programy Operacyjne

Projekty tego typu najczęściej obejmują działania związane z modernizacją czy też renowacją obiektów zabytkowych oraz tworzenie i rozwój produktów turystycznych, w tym związanych z turystyką kulturową (wykorzystanie obiektów kulturalnych do zwiększenia atrakcyjności turystycznej). Szczególnie silnie akcentowany jest wpływ projektów na tworzenie warunków do wzrostu gospodarczego obszaru objętego interwencją.

Województwo dolnośląskie

W ramach priorytetu 6 *Wykorzystanie i promocja potencjału turystycznego i kulturowego Dolnego Śląska („Turystyka i Kultura”)* finansowane będą projekty z zakresu zwiększania potencjału ekonomicznego regionu w oparciu o walory turystyczne i kulturowe (preferowane będą projekty, wykazujące wyraźny wpływ na gospodarkę regionu). Istotne będą przede wszystkim te przedsięwzięcia, które przyciągną turystów spoza regionu. Realizowane projekty powinny wpisywać się w założenia Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego

Planuje się wsparcie projektów wpisujących się w następujące produkty turystyczne:

- produkt „Turystyka uzdrowskowa”: projekty z zakresu odbudowy i renowacji architektury zdrojowej, w tym m.in. pijalni wód oraz rewitalizacji parków, promowania dolnośląskiego produktu uzdrowskiego w kraju i za granicą poprzez przygotowanie materiałów promocyjnych i ich rozpowszechnianie z wykorzystaniem skutecznych kanałów dystrybucji i narzędzi marketingowych,
- produkt „Turystyka aktywna”: kompleksowe przedsięwzięcia dotyczące opracowywania i wdrażania koncepcji z zakresu rozwoju infrastruktury (w tym modernizacji i budowy obiektów rekreacyjnych i sportowych) niezbędnej do uprawiania aktywnych form turystyki, między innymi: narciarskiej, górskiej, rowerowej, pieszej i wodnej. W niniejszym obszarze będą wspierane także przedsięwzięcia promujące infrastrukturę związaną z uprawianiem turystyki aktywnej,
- produkt „Turystyka biznesowa”: tworzenie nowych oraz rozwój istniejących centrów wystawieniowych i kongresowych zdolnych obsłużyć imprezy o charakterze co najmniej regionalnym, a ponadto promocja i marketing regionu jako atrakcyjnego miejsca dla organizacji kongresów, konferencji, wystaw gospodarczych oraz innych imprez biznesowych,
- produkt „Turystyka kulturowa”: preferowane będą projekty będące impulsem do podejmowania kolejnych przedsięwzięć (np. związanych z adaptacją i wykorzystaniem zabytków do pełnienia nowych funkcji mających pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy regionu), które przyczynią się do tworzenia nowych miejsc pracy; przewidziane do realizacji na szlakach turystycznych o znaczeniu regionalnym oraz umożliwiające jak najszersze udostępnienie obiektów dziedzictwa kulturowego.

Ponadto wzmocnione zostaną inne elementy infrastruktury turystycznej, takie jak informacja turystyczna. Dlatego też w ramach priorytetu preferowane będą projekty związane z miejscowościami, obiektami i imprezami o znaczeniu regionalnym, zlokalizowanymi w otoczeniu szlaków, takich jak np.: szlak zabytków Światowego Dziedzictwa UNESCO, szlak cysterski, szlak zamków piastowskich, szlak rzeki Odry.

W ramach produktu „turystyka kulturowa” na projekty realizowane przez instytucje kultury, które nie mają bezpośredniego wpływu na rozwój gospodarczy Dolnego Śląska, zostanie przeznaczonych maksymalnie 15% alokacji środków EFRR na priorytet.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach priorytetu „Turystyka i Kultura” powinny także w jak największym aspekcie uwzględniać poprawę dostępu osób niepełnosprawnych do infrastruktury turystycznej oraz do obiektów dziedzictwa kulturowego i instytucji kultury.

Województwo kujawsko-pomorskie

W programie województwa kujawsko-pomorskiego przewiduje się w osi priorytetowej 3 *Rozwój infrastruktury społecznej* wspieranie inwestycji ukierunkowanych na poprawę stanu technicznego obiektów i zespołów zabytkowych, ich przystosowanie do świadczenia nowych funkcji, na przykład aktywności kulturalnej (w szczególności dotyczy to unikalnych zabytków architektury romańskiej i gotyckiej czy przykładów historycznej urbanistyki). Z tego względu duże szanse na otrzymanie dofinansowania będą miały te gminy wiejskie, które planują realizację projektów obejmujących obiekty atrakcyjne pod względem historycznym i turystycznym.

Województwo lubelskie

Zakres wsparcia w ramach Osi Priorytetowej V *Kultura, turystyka i współpraca międzyregionalna* obejmuje następujące kierunki:

- utrzymanie i ochrona dziedzictwa kulturowego poprawiające dostępność do obiektów i dóbr kultury oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, a także służące rozwojowi aktywnych form turystyki;
- przystosowanie zabytków do potrzeb turystyki i/lub kultury oraz rozwijanie i wspieranie infrastruktury kultury o znaczeniu regionalnym i lokalnym (m.in. sale koncertowe, ośrodki kultury, itd.);
- łączenie funkcji turystycznych z rekreacyjnymi, edukacyjnymi, ekologicznymi i kulturalnymi;
- tworzenie i rozwijanie kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej;
- przygotowanie i realizację programów rozwoju i promocji regionalnych lub lokalnych produktów kulturowych i/lub turystycznych;
- tworzenie efektywnych powiązań międzyregionalnych w układzie bilateralnym i sieciowym w różnych obszarach życia społecznego i gospodarczego.

Preferowane będą projekty nawiązujące do tradycji wielokulturowego dziedzictwa oraz walorów przyrodniczych województwa.

Należy wspomnieć, że realizowane inwestycje muszą być dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Województwo lubuskie

W poddziałaniu 4.3.2 *Rozwój i modernizacja lokalnej infrastruktury kulturowej, turystycznej i sportowej* możliwa będzie realizacja inwestycji lokalnych z zakresu kultury zlokalizowanych na obszarze od 5 tys. do 20 tys. mieszkańców (ograniczenie to nie dotyczy projektów z obszaru turystyki).

Realizacja inwestycji powinna odbywać się na zasadzie spójnych i komplementarnych wobec siebie przedsięwzięć, które w efekcie doprowadzą do powstania atrakcyjnego produktu turystycznego. Maksymalna dopuszczalna wartość projektu wynosi 5 mln euro.

W ramach działania będą wspierane przede wszystkim inwestycje dotyczące infrastruktury turystycznej, zgodnie z zapisami dotyczącymi obszarów turystycznych wskazanych w „Lubuskiej Strategii Rozwoju Turystyki na lata 2006-2013”.

Województwo łódzkie

Przedsięwzięcia tego typu będą finansowane w osi priorytetowej V *Infrastruktura społeczna* gdzie planuje się realizację kompleksowych projektów zakładających wykorzystanie elementów dziedzictwa kulturowego oraz środowiska przyrodniczego podnoszących atrakcyjność i umacniających wizerunek regionu jako dobrego miejsca do lokowania inwestycji. Wiązać się to będzie z powstaniem szerokiej oferty spędzania wolnego czasu i rekreacji. Realizowane będą działania w zakresie budowy, przebudowy lub wyposażenia obiektów kultury, umożliwiające mobilizację aktywności kulturalnej mieszkańców. Ze względu na liczne zabytki oraz obiekty historyczne, w ramach osi priorytetowej wspierana będzie także ochrona oraz zachowanie architektonicznego dziedzictwa kulturowego regionu, z zachowaniem pełnionych przez nie dotychczas funkcji kulturalnych bądź nadaniem takich funkcji. Realizowane będą również projekty związane z podniesieniem bezpieczeństwa zasobów instytucji kultury. W ramach osi priorytetowej wspierane będą też inwestycje z zakresu infrastruktury informacyjnej oraz tworzenia centrów informacji w obszarze kultury. Kształtowanie i rozwijanie kulturowej tożsamości regionalnej zostanie również wsparte poprzez realizację działań promocyjnych z zakresu kultury, w ramach promocji imprez kulturalnych albo rozwoju i promocji lokalnych lub regionalnych produktów kulturowych.

Województwo małopolskie

Projekty z zakresu lokalnej infrastruktury kulturalnej będą mogły być składane w działaniu 6.2 *Rozwój obszarów wiejskich schemat B Infrastruktura społeczna – w tym edukacyjna i sportowa*. Największe szanse na uzyskanie dofinansowania mają projekty realizowane na terenie gmin o najniższym wskaźniku poziomu zamożności gminy. W ramach tego działania możliwe jest dofinansowanie inwestycji o wartości nie większej niż 1 000 000 zł. Wartość dofinansowania może wynieść do 70% wydatków kwalifikowalnych.

Województwo mazowieckie

Turystyce i kulturze na obszarach wiejskich poświęcono priorytet VI *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji*. Projekty z zakresu kultury oraz turystyki wspierane w ramach priorytetu powinny wykazywać bezpośredni lub pośredni wpływ na rozwój gospodarczy regionu.

Priorytetowo traktowane będą przedsięwzięcia skierowane do turystów spoza regionu realizowane w ramach planów rozwoju turystyki w regionie. Jednocześnie planuje się wykorzystanie walorów przyrodniczych regionu dla rozwoju turystyki i wypoczynku sobotnio-niedzielnego mieszkańców warszawskiego obszaru metropolitalnego.

Województwo opolskie

W osi 5 *Infrastruktura społeczna i szkolnictwo wyższe* ze względu na pogarszający się stan zabytków, podejmowane będą działania zmierzające do zatrzymania postępującej degradacji i niszczenia obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ich pełnego wykorzystania do prowadzenia działalności kulturowej. Ponadto wspierane będą również projekty konserwacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz innych zabytków ruchomych.

Dofinansowanie może być również udzielone na projekty powiązane ze stanowiskiem dokumentacyjnym przyrody nieożywionej „Trias” w Krasiejowie.

Województwo podkarpackie

W programie podkarpackim obszarowi turystyki i kultury poświęcono oś priorytetową 5 *Turystyka i kultura*, gdzie planuje się wsparcie:

- gmin uzdrowiskowych (projekty dotyczące architektury zdrojowej, parków zdrojowych, pijalni wód, domów zdrojowych oraz promocji produktu uzdrowiskowego),
- przedsięwzięć związanych z poprawą bazy lokalowej i wyposażenia podmiotów prowadzących działalność kulturalną, takich jak m.in. teatry, biblioteki, ogniska artystyczne, muzea, domy kultury, galerie sztuki,
- przedsięwzięć w zakresie cyfrowej archiwizacji zasobów bibliotek, muzeów i innych placówek, w szczególności pod kątem publicznego udostępnienia tych zasobów w formie cyfrowej i ułatwienia tym samym możliwości korzystania z nich,
- w tworzeniu centrów i punktów informacji kulturalnej.

Pierwszeństwo uzyskają te projekty, które przede wszystkim przyciągają turystów spoza regionu. Projekty turystyczne oraz kulturalne, wspierane w ramach niniejszego priorytetu, będą musiały wykazywać wyraźne oddziaływanie gospodarcze, a także wykazywać korelację ze *Strategią rozwoju turystyki dla województwa podkarpackiego na lata 2007-2013*. Z punktu widzenia gmin wiejskich ważne jest, że priorytetowo traktowane będą projekty sieciowe przyczyniające się m.in. do rozwoju turystyki na obszarach wiejskich

Województwo podlaskie

W ramach działania 6.3. *Infrastruktura z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego* przewiduje się realizację projektów zapewniających odpowiedniej jakości infrastrukturę z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego przy wykorzystaniu bogactwa dziedzictwa historycznego i zróżnicowania kulturowego, etnicznego i wyznaniowego województwa.

W ramach działania realizowane będą między innymi inwestycje mające na celu ochronę i konserwację obiektów dziedzictwa kulturowego, konserwację zabytków ruchomych, księgozbiorów, archiwów, rewaloryzację i rewitalizację historycznych zespołów miejskich, przemysłowych i powojennych o wartości historycznej na cele kulturalne, budowę centrów i punktów informacji kulturalnej.

Dopuszcza się, aby projekty miały wartość maksymalną 4 mln zł kosztów kwalifikowanych (dla projektów dotyczących konserwacji zabytków ruchomych, zabezpieczenia zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem) oraz maksymalną 20 mln zł kosztów kwalifikowalnych dla pozostałych projektów.

Województwo pomorskie

W działaniu 9.1. *Lokalna infrastruktura edukacyjna, sportowa i kultury* realizowane będą przedsięwzięcia zmierzające do lepszego wyposażenia obszarów uprawnionych, w szczególności słabych strukturalnie (obszary te zostały wskazane w programie operacyjnym), w niezbędną lokalną infrastrukturę edukacyjną kultury. Wspierane będą projekty, których celem jest budowa, rozbudowa i modernizacja oraz wyposażenie obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym gminnych ośrodków kultury, bibliotek gminnych, amfiteatrów, sal wystawowych i koncertowych, wraz z zagospodarowaniem otoczenia.

Minimalna wartość zgłaszanych projektów, co do zasady, wynosi równowartość w PLN kwoty 100 000 EUR.

Ponadto w działaniu 6.1. *Infrastruktura wzmacniająca potencjał turystyczny* wspierane będą projekty, które obejmą:

- budowę, przebudowę i rozbudowę publicznej infrastruktury turystycznej (m.in. porty, przystanie i pomosty służące turystyce wodnej, szlaki turystyczne: trasy rowerowe, szlaki piesze, oznakowanie tras i szlaków, parkingi);
- budowę, przebudowę i rozbudowę infrastruktury oraz obiektów o znaczeniu regionalnym lub ponadregionalnym służących rozwojowi specyficznych form turystyki (np. turystyka wodna, turystyka zimowa, turystyka konna);
- budowę, przebudowę i rozbudowę urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego (m.in. parki i urządzone ścieżki ruchowe, urządzone odcinki wybrzeża morskiego, tężnie, grzybki inhalacyjne, pijalnie uzdrowiskowe, lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe) oraz ujęcia wód leczniczych i termalnych.

Poziom dofinansowania tego typu projektów ze środków EFRR wynosi maksymalnie 75%. Jednocześnie minimalna wartość projektu, co do zasady, wynosi równowartość w PLN kwoty 1 000 000 EUR, zatem gminom wiejskim trudno będzie raczej ubiegać się samodzielnie o wsparcie w ramach tego działania.

Województwo śląskie

Planuje się wsparcie dla tego typu projektów w ramach priorytetu III *Turystyka* oraz priorytetu IV *Kultura*.

W priorytecie III wspierane działania z zakresu infrastruktury zaplecza turystycznego, infrastruktury okołoturystycznej, systemu informacji turystycznej oraz promocji turystyki. Preferowane będą inwestycje kompleksowe, o zasięgu ponadlokalnym, przyczyniające się wprost do wzrostu gospodarczego, tworzące nowe produkty turystyczne, kulturowe i tradycyjne, wykorzystujące elementy regionalnego i lokalnego dziedzictwa kulturowego, a także realizujące założenia wynikające ze *Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim na lata 2004-2013*.

Z kolei w priorytecie IV dofinansowane będą działania z zakresu infrastruktury kultury, systemu informacji kulturalnej i promocji kultury. Dofinansowanie będzie obejmować projekty wpływające na wzbogacenie i podniesienie jakości oferty kulturalnej, a przez to również turystycznej województwa.

Priorytetowo traktowane będą projekty o znaczeniu ponadlokalnym, realizujące cele i założenia regionalnych oraz krajowych dokumentów strategicznych, wpływające na wzrost gospodarczy i ekonomiczny regionu oraz będące impulsem dla wzrostu potencjału turystycznego regionu. Wsparcie skierowane zostanie na projekty o charakterze kulturalnym przyczyniające się do wzrostu zatrudnienia.

Z tego względu beneficjenci powinni przygotowywać projekty o ponadlokalnej skali oddziaływania oraz przyczyniające się do przyspieszenia tempa wzrostu gospodarczego.

Województwo świętokrzyskie

W ramach działania 5.3. *Inwestycje w sferę dziedzictwa kulturowego, turystyki i sportu* przewiduje się realizację inwestycji z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego oraz przy-

rodniczego. Wspierane będą również projekty związane z przystosowaniem obiektów zabytkowych i przemysłowych na cele turystyczne. Wsparcie skierowane będzie także na inwestycje służące rozwojowi i poprawie publicznej infrastruktury turystycznej. Ponadto w działaniu przewidziana jest budowa, rozbudowa, przebudowa, modernizacja i wyposażenie obiektów pełniących funkcje edukacyjne i kulturalne. Przykładowe typy projektów to:

- adaptacja obiektów zabytkowych i przemysłowych na cele kulturalne,
- budowa, rozbudowa, przebudowa, modernizacja i wyposażenie obiektów publicznej infrastruktury kulturalnej oraz zagospodarowanie ich otoczenia,
- tworzenie systemów i centrów informacji kulturalnej,
- wyposażenie obiektów pełniących funkcje kulturalne,
- zagospodarowanie otoczenia obiektów pełniących funkcje kulturalne.

Maksymalna wartość projektów obu typów może wynieść 20 mln zł.

Województwo warmińsko-mazurskie

Wsparcie w działaniu 2.1 *Wzrost potencjału turystycznego poprzez ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego* może np. objąć następujące typy projektów:

- renowacja (w tym rewaloryzacja, konserwacja), odbudowa obiektów dziedzictwa kulturowego o potencjale turystycznym wraz z zagospodarowaniem terenów je otaczających;
- adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego o potencjale turystycznym polegająca na unowocześnianiu form ich wykorzystania wraz z zagospodarowaniem terenów je otaczających;
- projekty polegające na zabezpieczeniu przed zagrożeniami obiektów dziedzictwa kulturowego;

W przypadku ww. typów projektu maksymalna wartość projektu – do 20 mln PLN, zaś dla projektów dotyczących konserwacji zabytków ruchomych i zabezpieczenia zabytków – do 4 mln PLN.

Ponadto w działaniu wspierane będą projekty obejmujące inwestycje w publiczną infrastrukturę turystyczną, polegające na:

- zagospodarowaniu i oznakowaniu szlaków i atrakcji turystycznych (np. trasy kajakowe, narciarskie, jeździeckie, punkty i wieże widokowe wraz z infrastrukturą towarzyszącą), stanic wodnych (wraz z obiektami małej architektury, itp.), a także pomostów służących turystyce wodnej, parkingów, itp.;
- zagospodarowanie nieczynnych linii kolejowych na potrzeby turystyki,
- zagospodarowanie brzegów jezior (mola, promenady, urządzenie plaż oraz parkingi).

Jak w innych działaniach programu, przedsięwzięcia będą musiały być realizowane zgodnie z zasadą n+3 (w przypadku projektów złożonych do 2010 r.) oraz zasadą n+2 (w przypadku projektów złożonych po 2010 r.). Przyjęto, że 80% środków będzie alokowanych na zidentyfikowanych przez instytucję zarządzającą obszarach o wysokim lub przeciętnym potencjale rozwojowym.

Województwo wielkopolskie

W działaniu 4.4. *Infrastruktura na terenach turystycznych* wsparte zostaną projekty przyczyniające się do wzrostu konkurencyjności sektora turystycznego w wyniku efektywnego wykorzystania walorów turystycznych regionu. Możliwe to będzie dzięki dofinansowaniu projektów, których głównym celem jest:

- budowa, rozbudowa i modernizacja publicznej infrastruktury turystycznej, m.in.: szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe, porty i przystanie oraz stacje wodne służące turystyce wodnej,
- renowacja i rozbudowa urządzeń rekreacyjno sportowych: plaż, kąpielisk, przystani wodnych, ścieżek sportowych i innych obiektów w nadjeziornych ośrodkach wypoczynkowych,
- budowa nowoczesnych ośrodków rekreacyjno-rozrywkowych o bogatym programie wielofunkcyjnym (wioski wakacyjne, parki wypoczynku i sportu), z wykorzystaniem wód termalnych,
- turystyczno-rekreacyjne zagospodarowanie obszarów leśnych,
- budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz obiektów służących rozwojowi specjalistycznych form turystyki,
- rozwój i promocja regionalnych i lokalnych produktów turystycznych.

Ponadto w działaniu 5.5. *Rozwój kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego* możliwe jest udzielenie wsparcia dla projektów polegających na rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, restauracji, zachowania, a także adaptacji na cele kulturalne obiektów historycznych i zabytkowych (w takim przypadku maksymalna wartość projektu wynosi 20 mln PLN, zaś maksymalna wartość dofinansowania 10 mln PLN). Z kolei dla projektów dotyczących budowy, rozbudowy, przebudowy oraz remontów publicznej infrastruktury kultury wartość projektu musi mieścić się pomiędzy 2 a 20 mln PLN, zaś maksymalna wartość dofinansowania 10 mln PLN. W przypadku projektów promocyjnych możliwa jest organizacja wydarzeń kulturalnych, mających wpływ na wzrost znaczenia kultury jako czynnika stymulującego rozwój społeczno – gospodarczy, a także organizacja kampanii promocyjnych w kraju i za granicą, których celem jest promocja kultury regionu (w takim przypadku wartość projektu musi wynosić pomiędzy 200 – 700 tys. PLN).

W ramach jednej rundy aplikacyjnej dany beneficjent może złożyć tylko jeden wniosek o dofinansowanie.

Województwo zachodniopomorskie

W osi priorytetowej 5 *Turystyka, kultura i rewitalizacja* planowane jest podniesienie atrakcyjności województwa poprzez m. in. rozwój turystyki i kultury, w szczególności poprzez rozwój regionalnych i ponadregionalnych produktów turystycznych wpływających na wydłużenie sezonu turystycznego oraz poprawę stanu i rozbudowę infrastruktury kulturalnej.

W ramach osi priorytetowej wspierane będą projekty związane z budową oraz rozbudową infrastruktury turystycznej, m.in. w zakresie: turystyki wodnej, golfowej, biznesowej oraz infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki, turystycznej bazy uzupełniającej oraz bazy noclegowej.

Priorytetowo będą traktowane programy budowy i rozwoju markowych produktów turystycznych regionu. Projekty turystyczne, które będą wspierane w ramach tej osi priorytetowej, muszą wykazać wyraźny ekonomiczny efekt. Priorytetowo będą traktowane projekty, które przyczyniają

się zwiększenia ilości turystów przyjeżdżających spoza regionu i które wpisują się w szersze ramy planów rozwoju turystyki.

W zakresie kultury planowane są działania w zakresie przebudowy i budowy placówek kulturalnych w regionie, przedsięwzięcia zmierzające do poprawy stanu nieruchomości oraz obiektów ruchomych (np. wyposażenie kościołów, dzieła sztuki, itp.) wpisanych do rejestru wojewódzkiego konserwatora zabytków czy też adaptacji do pełnienia innych funkcji niż pierwotnie przewidziane.

Konieczne jest zapewnienie właściwego okres realizacji projektu zgodnego z zasadą n+3 (bądź przedstawienie uzasadnienia w razie jego przekroczenia).

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej

Przewiduje się, że w programie Polska (województwo zachodniopomorskie) - Niemcy (Meklemburgia/Pomorze Wschodnie-Brandenburgia) projekty turystyczne będą realizowane w działaniu 2.2. Działania na rzecz transgranicznego marketingu turystycznego.

Program Polska (województwo lubuskie) - Niemcy (Brandenburgia) przewiduje w działaniu 1.1: *Budowa i poprawa infrastruktury* wspieranie transgranicznej infrastruktury turystycznej, w szczególności turystyki wodnej i rowerowej, jak również sieci szlaków pieszych i konnych, a także działania inwestycyjne na rzecz dalszego poszerzania oferty turystycznej i stworzenia nowych atrakcji turystycznych, w szczególności zmierzające do podniesienia jakości istniejącej infrastruktury turystycznej (turystyka rowerowa, wodna, konna i kulturalna, systemy drogowskazów, tablic informacyjnych, itd.).

Podobne projekty w programie Polska (województwo lubuskie i województwo dolnośląskie) - Niemcy (Saksonia) mogą być finansowane w działaniu 1.2. *Turystyka, kultura i rekreacja, gdzie planuje się wsparcie dla inwestycji* w zakresie turystyki, kultury i rekreacji, a także realizację projektów z zakresu promocji i informacji.

W ramach programu Polska – Republika Czeska w działaniu 3.1. *Współpraca terytorialna instytucji świadczących usługi publiczne dofinansowanie otrzymują* placówki edukacyjne i kulturalne, które są niezbędne dla realizacji współpracy społeczności lokalnych.

W programie Polska – Republika Słowacka w temacie współpracy 2.1. *Rozwój współpracy transgranicznej w zakresie turystyki* przewiduje się wsparcie projektów mających na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej pogranicza.

W programie Polska – Litwa przewidziano możliwość realizacji projektów dotyczących promocji turystyki, zachowania dziedzictwa kulturowego/historycznego oraz wdrażania wspólnych inicjatyw mających na celu promocję w ramach priorytetu 1 *Wzrost konkurencyjności i produktywności regionu przygranicznego*

W programie Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk 2007-2013 zakładane jest udzielanie wsparcia w ramach osi priorytetowej 2. Atrakcyjność oraz wspólna tożsamość na projekty z zakresu zrównoważonego wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla rozwoju regionalnego.

Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

Regionalne Programy Operacyjne

Projekty dotyczące rozwoju społeczeństwa informacyjnego można podzielić na kategorię projektów infrastrukturalnych – dotyczących rozwoju sieci szkieletowych czy zakupu odpowiedniego sprzętu – oraz projektów z zakresu *e-usług*. Głównym zamysłem takiego podziału jest uzyskanie komplementarności poprzez zapewnienie fizycznej możliwości dostępu do technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) oraz dostarczenie usług na bazie wybudowanej (zakupionej) infrastruktury. Warto podkreślić, że w większości programów operacyjnych preferencją dla obszarów wiejskich przy wyborze projektów do dofinansowania.

Województwo dolnośląskie

W ramach programu preferowane będą przedsięwzięcia o charakterze ponadlokalnym i zmierzające do integracji systemów informacyjnych na poziomie regionalnym i krajowym. Jednocześnie w programie podkreśla się rolę projektów mających na celu zmniejszenie różnic w zakresie dostępu do społeczeństwa informacyjnego występujących wewnątrz regionu, zwłaszcza pomiędzy ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi. Z tego względu udział w budżecie priorytetu projektów dotowanych na obszarach wiejskich i małych miast wynosić będzie nie mniej niż 38%.

Preferencyjnie oceniane będą projekty przyczyniające się do rozwoju „społeczeństwa partycypacyjnego”, np. poprawiające dostępność do technologii informacyjnych i komunikacyjnych dla osób niepełnosprawnych i starszych.

Województwo kujawsko-pomorskie

W ramach osi priorytetowej 4. *Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego* zamierza się wspierać kontynuację budowy regionalnej, szerokopasmowej sieci teleinformatycznej, poprzez jej uzupełnianie sieciami lokalnymi, udostępnianie publicznych punktów dostępu do Internetu (PIAP) czy wsparcie projektów uruchamiania systemów niezbędnych dla funkcjonowania tej sieci. Ponadto planuje się wsparcie dla uruchamiania *e-usług* dla ludności i MŚP (wspierane będą projekty uruchamiania specjalistycznych systemów informatycznych przez podmioty świadczące usługi publiczne dla ludności jak np.: GIS, SIT itp.).

Wsparcie uzyskają również projekty tworzenia cyfrowych zbiorów informacji (baz danych), w szczególności dotyczących dziedzictwa kulturowego.

Województwo lubelskie

Wsparcie dla projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego przewiduje się w ramach osi priorytetowej II *Infrastruktura ekonomiczna*. W ramach tej osi planuje się rozbudowę infrastruktury teleinformatycznej i powiązanej z nią usług na poziomie lokalnym i regionalnym (m.in. usług publicznych, edukacyjnych). Oznacza to, że gminy wiejskie mogą ubiegać się o wsparcie zarówno dla projektów infrastrukturalnych, jak też z zakresu *e-usług*.

Województwo lubuskie

W działaniu 1.3 *Rozwój społeczeństwa informacyjnego* planuje się wsparcie obu typów (infrastruktura i *e-usługi*) projektów z zakresu rozwoju społeczeństwa informacyjnego, w tym także realizowanych przez gminy wiejskie. Ze względu na różnice w zakresie dostępności do sieci szerokopasmowych, a także w stopniu pozyskiwania i wykorzystywania nowych technologii informacyj-

nych i komunikacyjnych, w programie podkreślana jest preferencja dla projektów zlokalizowanych na obszarach wiejskich i małych miast.

Województwo łódzkie

W ramach środków dostępnych w osi priorytetowej IV *Spółeczeństwo informacyjne* udzielane będą dotacje na realizację projektów polegających m. in. na budowie, rozbudowie lokalnych bezpiecznych sieci szerokopasmowych współdziałających ze szkieletowymi sieciami regionalnymi. Dla poszerzenia możliwości informatycznych beneficjentów programu wsparcie otrzymają projekty związane z budową, przebudową lub wyposażeniem inwestycyjnym (w tym oprogramowaniem) centrów zarządzania i przetwarzania danych elektronicznych, ze szczególnym uwzględnieniem hurtowni danych i nowoczesnych narzędzi analitycznych. Poza tym wsparcie uzyskają projekty mające na celu budowę systemów teleinformatycznych wraz z niezbędną infrastrukturą dla potrzeb elektronicznego obiegu dokumentów wraz z obiegiem spraw i pracy (*workflow*) oraz modelowania i optymalizacji procesów w administracji publicznej. Przewiduje się budowę szeroko dostępnych platform umożliwiających dostęp przez Internet do elektronicznych usług publicznych, wdrażanie infrastruktury bezpiecznego podpisu elektronicznego (PKI) i elektronicznej pieczętki oraz innych sposobów uwierzytelniania form elektronicznych oraz tworzenie i rozwijanie geograficznych systemów informacji przestrzennej.

Województwo małopolskie

Projekty informatyczne w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego mogą być realizowane w działaniu 1.2 *Rozwój społeczeństwa informacyjnego*. Projektodawcy pragnący uzyskać dofinansowanie powinni pamiętać, że najwyższej oceniane będą te projekty, które obejmą swoim zasięgiem 8 lub więcej podmiotów (np. gmin) lub więcej niż 40 tys. mieszkańców (odbiorców). Z tego powodu gminy chcące uzyskać dofinansowanie powinny rozważyć realizację projektu wspólnie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego.

Województwo mazowieckie

W ramach priorytetu II *Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza* planowane jest udzielanie wsparcia, które koncentrować się będzie na niwelowaniu dysproporcji w rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych, szczególnie na obszarach o niskim wskaźniku potencjału e-Rozwoju.

Należy mieć na uwadze, że w ramach planowanych działań zostanie zachowana zasada równości szans, w szczególności równego traktowania kobiet i mężczyzn. Wspierane będą przedsięwzięcia mające na celu poprawę dostępności infrastruktury dla osób niepełnosprawnych oraz działania mające na celu zapobieganiu wykluczeniu społecznemu.

Województwo opolskie

W ramach Osi 2 *Spółeczeństwo informacyjne* podejmowane będą działania ukierunkowane na budowę nowych oraz modernizację istniejących lokalnych i rozległych sieci teleinformatycznych lub innych adekwatnych narzędzi, w tym połączeń bezprzewodowych. Projekty dotyczące budowy podstaw technicznych szeroko pojętych systemów wykorzystujących narzędzia ICT, w tym związane z tworzeniem systemów bezpiecznego gromadzenia, przechowywania i przetwarzania danych będą musiały wykazywać charakter lokalny lub regionalny. Wspierane w ramach Osi 2 zadania z zakresu zwiększania dostępu do informacji tematycznych oraz baz danych stwarzać ma warunki rozwoju przedsiębiorczości w regionie oraz sprzyjać integracji i poprawie jakości życia mieszkańców województwa opolskiego. Działania tego rodzaju mają spowodować, aby technologie informacyjne i komunikacyjne stały się źródłem nowych szans rozwoju społeczno-gospodarczego województwa opolskiego oraz czynnikiem podnoszącym jego konkurencyjność, poprzez aktywizację podmiotów gospodarczych w zakresie powszechnego stosowania, wykorzystania narzędzi ICT.

Województwo podkarpackie

Planowane w programie działania zmierzać będą do poprawy poziomu dostępu do Internetu oraz nowoczesnych technologii teleinformatycznych i komunikacyjnych, w tym z zakresu bezpieczeństwa publicznego, administracji, opieki medycznej i edukacji oraz kultury. Przewiduje się udzielanie wsparcia na uruchamianie specjalistycznych systemów informatycznych. Gminy wiejskie i wiejsko-miejskie powinny wykorzystać fakt, że pomoc udzielana będzie również obszarom peryferyjnym i wiejskim, jako mającym istotny czynnik rozwoju regionu.

Województwo podlaskie

W ramach Osi Priorytetowej IV *Spółeczeństwo Informacyjne* wsparcie otrzymają inwestycje koncentrujące się na poprawie warunków dostępu do Internetu, rozwoju komunikacji i poprawie dostępu do informacji publicznej, gospodarki elektronicznej (e-biznes) oraz publicznych i komercyjnych e-usług (w tym m.in. e-administracji, e-edukacji, e-zdrowia, e-bezpieczeństwa),.

W ramach Priorytetu możliwa będzie również m. in. budowa i rozwój lokalnych platform elektronicznych, rozwój lokalnych zasobów cyfrowych, tworzenie Publicznych Punktów Dostępu do Internetu oraz budowa i rozwój Geograficznych Systemów Informacji Przestrzennej dla poziomu lokalnego.

Szczególny nacisk położony zostanie na wyrównywanie dysproporcji w dostępie do sieci i usług na obszarach wiejskich i w małych miastach.

Województwo pomorskie

W ramach poddziałania 2.2.1. *Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego* realizowane będą przedsięwzięcia mające na celu zapewnienie powszechnego, szybkiego i bezpiecznego dostępu do wiedzy, usług elektronicznych oraz informacji oferowanych poprzez Internet dla mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów, a także instytucji życia publicznego po jak najniższych kosztach. Ponadto realizowane projekty powinny przyczyniać się do zmniejszenia dysproporcji w zakresie dostępu i wykorzystania Internetu oraz innych technik informacyjnych, w szczególności pomiędzy dużymi ośrodkami a obszarami wiejskimi i małymi miastami. Przedmiotem wsparcia będzie kompleksowa rozbudowa oraz modernizacja infrastruktury regionalnych oraz miejskich sieci szkieletowych, lokalnych sieci dostępowych oraz kanałów alternatywnych zapewniających publiczny, szerokopasmowy dostęp do usług elektronicznych i Internetu.

Ponadto w poddziałaniu 2.2.2. *Rozwój usług społeczeństwa informacyjnego* będą wspierane projekty, które przyczynią się do wdrożenia zintegrowanych i interaktywnych publicznych usług elektronicznych dla mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów oraz turystów, przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa świadczonych usług. Wszystkie realizowane przedsięwzięcia powinny zapewnić integrację i standaryzację istniejących oraz nowotworzonych systemów informatycznych.

Maksymalny poziom dofinansowania ze środków EFRR wynosi 75%. Minimalna wartość projektu wynosi w pierwszym z poddziałań równowartość w PLN kwoty 500 000 EUR, zaś w drugim: 250 000 EUR. Oznacza to, że małe gminy chcąc ubiegać się o dofinansowanie powinny raczej planować realizację wspólnych przedsięwzięć z innymi samorządami.

Województwo śląskie

W działaniu 2.1. *Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego* planuje się budowę i przebudowę sieci szkieletowych, sieci dostępowych oraz tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu, a ponadto wyposażenie inwestycyjne centrów zarządzania sieciami regionalnymi i lokalnymi w infrastrukturę teleinformatyczną.

W działaniu 2.2 *Rozwój elektronicznych usług publicznych* dofinansowane będą projekty polegające na tworzeniu i wdrażaniu systemów informatycznych zwiększających zakres oraz dostępność usług świadczonych drogą elektroniczną, a także na budowie zintegrowanego systemu wspomagania zarządzania w administracji publicznej.

Maksymalny poziom dofinansowania w obu działaniach może wynieść 95% kosztów kwalifikowalnych.

Województwo świętokrzyskie

W działaniu 2.2. *Budowa infrastruktury społeczeństwa informacyjnego* przewidziano wspieranie rozwoju województwa m. in. poprzez rozbudowę lokalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, wyrównanie dysproporcji w zakresie dostępu do Internetu, upowszechnianie wykorzystywania Technologii Informatycznych i Komunikacyjnych (ICT).

Wśród przewidywanych typów projektów będą przedsięwzięcia, których celem jest: rozbudowa infrastruktury teleinformatycznej w regionie mająca na celu upowszechnienie dostępu do bezpiecznego, szerokopasmowego Internetu oraz umożliwiającej wykorzystanie nowoczesnych technologii informatycznych, czy też rozbudowa i wdrażanie systemów informatycznych.

Województwo warmińsko-mazurskie

Celem działania 7.1. *Tworzenie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego* jest zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu zainteresowanym gospodarstwom domowym, przedsiębiorstwom, jednostkom administracji, instytucjom edukacyjnym na obszarze całego województwa, szczególnie tam gdzie nie są opłacalne inwestycje prywatnych inwestorów. W tym celu finansowana będzie:

- budowa, rozbudowa i modernizacja publicznych sieci szerokopasmowego dostępu do Internetu na poziomie m. in. sołectwa, miasta/wsi czy gminy a także grup gmin tworzących wspólne projekty,
- rozbudowa sieci światłowodowej na poziomie lokalnym przy wykorzystaniu synergii z prowadzonymi publicznymi inwestycjami w zakresie budowy, rozbudowy i remontów dróg, wodociągów, kanalizacji, sieci ciepłowniczych, itp.

Drugim filarem rozwoju społeczeństwa informacyjnego jest działanie 7.2. *Promocja i ułatwienie dostępu do usług teleinformatycznych*, którego celem jest intensyfikacja rozwoju wysokiej jakości usług cyfrowych, oraz szybkie powiększenie wartościowych i potrzebnych treści w Internecie, którymi będą zainteresowani mieszkańcy i przedsiębiorcy Warmii i Mazur

Projekty realizowane w obu działaniach powinny wykazywać zgodność z przygotowywaną *Strategią informatyzacji województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2007-2015*. Ponadto w przypadku inwestycji infrastrukturalnych muszą stanowić one uzupełnienie regionalnej szerokopasmowej sieci szkieletowej utworzonej w ramach PO *Rozwój Polski Wschodniej*

Jak w innych działaniach programu, przedsięwzięcia te będą musiały być realizowane zgodnie z zasadą n+3 (w przypadku projektów złożonych do 2010 r.) oraz zasadą n+2 (w przypadku projektów złożonych po 2010 r.). Przyjęto, że 80% środków będzie alokowanych zidentyfikowanych przez instytucję zarządzającą obszarach o wysokim lub przeciętnym potencjale rozwojowym.

Województwo wielkopolskie

Planowane do dofinansowania w działaniu 2.7. *Infrastruktura społeczeństwa* informacyjnego projekty mogą dotyczyć m. in. budowy lub rozbudowy lokalnych sieci szerokopasmowych współdziałających ze szkieletowymi sieciami regionalnymi, budowy lub rozbudowy lokalnych sieci teleinformatycznych służących zapewnieniu dostępu szerokopasmowego, zwłaszcza na terenach wiejskich i małych miast przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii, budowy i wdrażania platform elektronicznych dla zintegrowanego systemu wspomagania zarządzania na poziomie gminnym czy też projektów infrastrukturalnych, związanych z przygotowaniem instytucji publicznych do elektronicznego obiegu dokumentów, elektronicznej archiwizacji dokumentów oraz rozwoju elektronicznych usług dla ludności, w tym z wykorzystaniem podpisu elektronicznego. Ponadto możliwe jest tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu, tworzenie infokiosków dostępnych w miejscach publicznych i innych typów projektów.

Jak w większości działań w programie wielkopolskim, w ramach jednego konkursu dany beneficjent może aplikować o dofinansowanie jednego projektu.

Województwo zachodniopomorskie

Obszarowi informatyzacji poświęcona będzie oś priorytetowa 3 *Rozwój społeczeństwa informacyjnego*. W ramach osi planuje się wspieranie projektów, których celem jest rozwój regionalnej i lokalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, głównie poprzez:

- budowę i rozbudowę infrastruktury sieciowej,
- stworzenie dostępu do usług informacyjnych oraz rozwój infrastruktury komunikacji elektronicznej,
- rozwój e-usług.

Wsparte zostaną także działania, które umożliwią budowę, rozbudowę i wdrożenie publicznych usług elektronicznych wraz z niezbędną infrastrukturą oraz rozwój zasobów informacyjnych.

Preferencją zostaną objęte projekty, które przyczynią się zintensyfikowania rozwoju społecznego i gospodarczego województwa zachodniopomorskiego.

Wymagane jest zapewnienie okresu realizacji projektu zgodnego z zasadą n+3 (bądź przedstawienie uzasadnienia w razie jego przekroczenia).

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej

Najbardziej zbliżonym tematycznie do zagadnień związanych z budową społeczeństwa informacyjnego w programie Polska (województwo zachodniopomorskie) - Niemcy (Meklemburgia/Pomorze Wschodnie-Brandenburgia) jest działanie 2.3. Wspieranie transgranicznej współpracy i sieci ośrodków naukowych, badawczych i technologicznych celem ułatwienia dostępu do wiedzy i transferu technologicznego.

W ramach programu Polska (województwo lubuskie) - Niemcy (Brandenburgia) przewidywana jest m. in. promocja innowacyjnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, działania na rzecz tworzenia transgranicznej sieci współpracy mediów i branży IT, a także działania na rzecz wdrożenia transgranicznych platform internetowych, baz danych i e-commerce (w działaniu 2.1. *Działania wspierające gospodarkę*).

Z kolei program Polska (województwo lubuskie i województwo dolnośląskie) - Niemcy (Saksonia) zakłada możliwość dofinansowania inwestycji w zakresie systemów komunikacyjnych / społeczeństwa informacyjne oraz badań w zakresie społeczeństwa informacyjnego i bezpieczeństwa komunikacyjnego (w działaniu 1.3. *Transport i komunikacja*).

W programie Polska – Republika Czeska możliwe jest finansowanie w ramach *działania 2.1. Rozwój przedsiębiorczości projektów* w zakresie transferu technologii i know-how wspierających małe i średnie przedsiębiorstwa.

Program Polska – Republika Słowacka w temacie współpracy 1.1. *Infrastruktura komunikacyjna i transportowa przewidywane jest wsparcie projektów z zakresu rozwoju społeczeństwa informacyjnego*.

Program Polska – Litwa przewiduje możliwość dofinansowania w ramach priorytetu 1 *Wzrost konkurencyjności i produktywności regionu przygranicznego przedsięwzięć z zakresu rozwoju nowoczesnych technologii i innowacji*.

W ramach programu Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk 2007-2013 pewne typy projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego mogą być realizowane w ramach osi priorytetowej 1. Konkurencyjność gospodarcza (obszar rozwój przedsiębiorczości oraz integracja szkolnictwa wyższego i rynków pracy).

Projekty z zakresu podnoszenia kwalifikacji administracji samorządowej

Projekty z zakresu podnoszenia kwalifikacji administracji samorządowej są możliwe do realizacji w ramach Priorytetu V *Dobre rządzenie* Programu Operacyjnego Kapitał ludzki, szczególnie w działaniu 5.2 *Wzmocnienie potencjału administracji samorządowej*.

W ramach tego działania przewiduje się rozmaite formy wsparcia ukierunkowane na wzrost efektywności funkcjonowania administracji szczebla lokalnego i regionalnego. W dużej mierze realizowane będą w ramach poddziałania 5.2.1 *Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej*.

W poddziałaniu planuje się wsparcie dla:

1. projektów ukierunkowanych na poprawę obsługi obywateli i modernizację zarządzania w administracji samorządowej poprzez m.in.:
 - podnoszenie jakości oraz zwiększanie dostępności usług publicznych świadczonych przez urzędy administracji samorządowej,
 - wdrażanie usprawnień zarządczych w administracji publicznej na poziomie całej organizacji, w tym w zakresie zarządzania jakością (np. norma ISO) lub oceny poziomu funkcjonowania i rozwoju urzędów,
2. projektów ukierunkowanych na podnoszenie kompetencji kadr m.in. poprzez:
 - wzmocnianie działów kadrowo – szkoleniowych jako centrów zarządzania zasobami ludzkimi w urzędach samorządu terytorialnego (np. poprzez szkolenia w zakresie modelu i narzędzi zarządzania zasobami ludzkimi, dofinansowanie studiów podyplomowych w zakresie zarządzania kadrami, opracowanie modelu i narzędzi zarządzania zasobami ludzkimi w samorządzie terytorialnym),

- promowanie i wdrażanie zasad, mechanizmów oraz procedur wzmacniających przejrzystość administracji oraz podnoszących poziom kultury etycznej kadr administracji samorządowej,
 - prowadzenie oceny potrzeb szkoleniowych w urzędach administracji samorządowej,
 - szkolenia generalne i specjalistyczne dla kadr urzędów zatrudnionych w administracji samorządowej,
 - promowanie zasad, mechanizmów, procedur wzmacniających przejrzystość w jednostkach samorządu terytorialnego,
3. projektów obejmujących wzmacnianie zdolności regulacyjnych i analitycznych w samorządach, w tym:
- wzmacnianie zdolności jednostek samorządu terytorialnego w zakresie stanowienia aktów prawa miejscowego oraz aktów administracyjnych,
 - wzmacnianie zdolności jednostek samorządu terytorialnego w zakresie opracowywania, wdrażania i ewaluacji polityk i strategii o zasięgu regionalnym i lokalnym,
 - wzmocnienie komórek w urzędach odpowiedzialnych za monitorowanie i ewaluację polityk i strategii o zasięgu regionalnym lub lokalnym.

Na realizację poddziałania przeznaczona zostanie część z ponad 252 mln euro przeznaczonej na działanie 5.2 (wersja uszczegółowienia z września nie zawiera dokładnego podziału środków). Przewidywana minimalna wartość projektu wyniesie co najmniej 50 tys. zł, zaś wysokość dofinansowania z Europejskiego Funduszu Społecznego stanowić będzie do 100% kosztów kwalifikowalnych projektu.

Projekty wybierane będą w drodze konkursowej. Za ich ocenę odpowiadać będzie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, pełniące funkcję instytucji pośredniczącej II stopnia dla priorytetu V.

Planuje się, że priorytetowo będą traktowane te przedsięwzięcia, które przyczyniają się do poprawy obsługi klienta w urzędzie (np. wprowadzenie standardów obsługi klienta, uproszczenie procedur wewnątrz urzędu, skrócenie czasu oczekiwania na rozpatrzenie sprawy).

Pojedyncze gminy wiejskie będą miały raczej niewielką szansę na otrzymanie dofinansowania w tym poddziałaniu. Wydaje się jednak, że o uzyskanie dotacji mógłby ubiegać się Związek Gmin Wiejskich RP, poprzez przygotowanie wspólnego projektu dla gmin-członków z zakresu np.:

- kompleksowego programu szkoleniowego z zakresu rozwoju zasobów ludzkich w urzędzie dla pracowników odpowiedzialnych za sprawy kadrowe,
- kompleksowego programu szkoleniowego z zakresu pozyskiwania środków unijnych przez pracowników samorządowych,
- szkoleń specjalistycznych z zakresu stanowienia aktów prawa miejscowego (np. miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego).

Projekty z zakresu podnoszenia jakości edukacji na obszarach wiejskich

Projekty tego typu mogą uzyskać wsparcie w ramach następujących działań współfinansowanych ze środków Programu Operacyjnego *Kapitał ludzki*:

- poddziałanie 9.1.1 *Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej* (projekty konkursowe),
- poddziałanie 9.1.2 *Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych* (projekty konkursowe),
- działanie 9.5 *Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich*.

W ramach działania 9.1 *Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty* możliwa jest realizacja następujących rodzajów projektów:

1. poddziałanie 9.1.1 *Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej* (projekty konkursowe),
 - tworzenie ośrodków wychowania przedszkolnego (w tym również realizacja alternatywnych form wychowania przedszkolnego) na obszarach i w środowiskach o niskim stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej (w szczególności na obszarach wiejskich),
 - wsparcie istniejących przedszkoli przyczyniające się do zwiększonego uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym np. poprzez wydłużenie godzin pracy przedszkoli, uruchomienie dodatkowego naboru dzieci, zatrudnienie personelu,
 - opracowanie i realizacja kampanii informacyjnych promujących edukację przedszkolną.
2. poddziałanie 9.1.2 *Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych* (projekty konkursowe).
 - programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów i zmniejszanie dysproporcji w ich osiągnięciach edukacyjnych oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia, w szczególności obejmujące:
 - dodatkowe zajęcia dydaktyczno - wyrównawcze oraz specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych w trakcie procesu kształcenia - doradztwo i opiekę pedagogiczno – psychologiczną dla uczniów wykazujących problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu oświaty (np. wsparcie dla uczniów z obszarów wiejskich, wsparcie dla uczniów niepełnosprawnych, przeciwdziałanie uzależnieniom, programy prewencyjne, przeciwdziałanie patologiom społecznym),
 - programy skierowane do dzieci i młodzieży, które znajdują się poza systemem szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego (przedwcześnie opuszczający system szkolnictwa) umożliwiające ukończenie danego etapu kształcenia oraz kontynuację nauki,
 - dodatkowe zajęcia (pozalekcyjne i pozaszkolne) dla uczniów ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem ICT (technologie informacyjne

- i komunikacyjne), języków obcych, przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo – matematycznych,
- rozszerzanie oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno - zawodowym, informowaniem uczniów o korzyściach płynących z wyboru danej ścieżki edukacyjnej oraz możliwościach dalszego kształcenia w kontekście uwarunkowań lokalnego i regionalnego rynku pracy (szkolne ośrodki kariery),
- wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania i oceniania, cechujących się wyższą skutecznością niż formy tradycyjne,
- wdrażanie programów i narzędzi efektywnego zarządzania placówką oświatową przyczyniających się do poprawę jakości nauczania.

Działanie 9.1 ma przypisaną dość znaczną alokację – ponad 756 mln euro, co oznacza, że zainteresowane gminy mają duże szanse na uzyskanie dofinansowania. Warto jednak zaznaczyć, że na obecnym etapie wdrażania programu operacyjnego zakłada się, że minimalna wartość projektu będzie wynosiła 50 tys. zł – jednak z zastrzeżeniem, że właściwa instytucja pośrednicząca (a zatem urząd marszałkowski bądź wojewódzki urząd pracy) będzie mogła ją obniżyć. Także do tych instytucji należy określić wysokość wkładu własnego, jaki będzie musiał zapewnić beneficjent. Sugeruje się, aby beneficjenci samodzielnie, ale także poprzez ciała ich zrzeszające (jak Związek Gmin Wiejskich RP) naciskali na odpowiednie instytucje, aby przyjęto łagodniejsze kryteria. Wydaje się, że przy tej wysokości alokacji możliwe jest 100% dofinansowanie dla projektu. Z drugiej strony z tego samego powodu nieco trudniejsze do uzyskania może być ewentualne obniżenie minimalnej wymaganej wartości projektu (zwłaszcza, jeżeli uwzględni się pewną komplementarność z działaniem 9.5).

3. Działanie 9.5 *Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich*

W działaniu planuje się realizację przedsięwzięć mających na celu:

- tworzenie i wsparcie działalności inicjatyw ukierunkowanych na pobudzenie świadomości środowisk lokalnych i ich zaangażowanie w działania na rzecz rozwoju edukacji na terenach wiejskich i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich,
- projekty przyczyniające się do podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich oraz rozwoju usług edukacyjnych na tych obszarach,
- działania informacyjno – promocyjne, szkoleniowe, doradcze podnoszące świadomość mieszkańców obszarów wiejskich w zakresie korzyści płynących z kształcenia i szkolenia.

W działaniu przewidziane jest sfinansowanie projektów o łącznej wartości 150 mln euro. Tak jak w działaniu 9.1 właściwa instytucja pośrednicząca określi wymagany minimalny wkład własny beneficjenta, natomiast dla całego działania (bez możliwości różnicowania regionalnego) przyjęto, że maksymalna wartość projektu wyniesie 50 tys. zł.

Wydaje się, że z punktu widzenia gmin wiejskich najbardziej interesującymi typami projektów są:

- tworzenie ośrodków wychowania przedszkolnego, także poprzez realizację alternatywnych form wychowania przedszkolnego,

- organizacja dodatkowych zajęć dla dzieci w przedszkolach,
- dodatkowe zajęcia dla uczniów szkół, szczególnie z zakresu kierunków ścisłych, informatyki, języków obcych czy przedsiębiorczości,
- projekty z zakresu kształcenia i podnoszenia kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich (np. nauka języków obcych, obsługa komputerów, itp.).

Projekty rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich (odnowa wsi)

Projekty tego typu będą mogły być realizowane w ramach *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013*.

W osi 3 *Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej* planuje się wsparcie projektów jednostek samorządu terytorialnego położonych na obszarach wiejskich w zakresie:

- 1) budowy, przebudowy, remontu lub wyposażania obiektów publicznych pełniących funkcje kulturalne (w szczególności świetlic i domów kultury);
- 2) budowy, przebudowy lub remontu obiektów sportowych, ścieżek rowerowych, szlaków pieszych, placów zabaw oraz miejsc rekreacji służących do użytku publicznego;
- 3) zakupu towarów służących przedsięwzięciom związanym z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych oraz tradycyjnych zawodów;
- 4) kształtowania centrów wsi jako obszaru przestrzeni publicznej, w szczególności poprzez odnawianie lub budowę placów, parkingów, chodników oraz oświetlenia ulicznego;
- 5) urządzania i porządkowania terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku;
- 6) budowy, przebudowy lub remontu małej infrastruktury turystycznej;
- 7) zagospodarowania zbiorników i cieków wodnych na rzecz rekreacji lub poprawy estetyki miejscowości;
- 8) rewitalizacji budynków zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków lub wojewódzkiej ewidencji zabytków, użytkowanych na cele publiczne, oraz obiektów małej architektury (w tym odnawiania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci);
- 9) zakupu i odnawiania obiektów charakterystycznych dla danego regionu lub tradycji budownictwa wiejskiego i ich adaptacji na cele publiczne;
- 10) budowy, przebudowy, remontu lub wyposażania obiektów przeznaczonych na cele promocji lokalnych produktów i usług, w szczególności pawilonów, punktów wystawowych, sal ekspozycyjnych lub witryn;
- 11) odnawiania elewacji zewnętrznych i dachów w zabytkowych obiektach architektury sakralnej wpisanych do rejestru zabytków lub wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Warto podkreślić, iż istnieje kilka warunków, które musi spełnić beneficjent chcąc uzyskać dofinansowanie na swój projekt. Przede wszystkim:

- nie może on być finansowany z udziałem innych środków publicznych (jedeny wyjątek – współfinansowanie ze środków publicznych będących w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury w ramach Programu Operacyjnego *Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego*);
- musi być realizowany w miejscowości należącej do gminy wiejskiej, gminy miejsko-wiejskiej (z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców) lub miejscowości położonych na terenie gmin miejskich (z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców);
- realizacja projektu nie została rozpoczęta przed dniem złożenia wniosku o przyznanie pomocy;
- jako załącznik do wniosku o przyznanie pomocy należy dołączyć m. in. plan odnowy miejscowości (zawierający charakterystykę miejscowości, w której będzie realizowany projekt, inwentaryzację zasobów oraz ocenę mocnych i słabych stron miejscowości, a także opis planowanych zadań do realizacji w perspektywie 7 lat od dnia przyjęcia dokumentu) oraz uchwałę zebrania wiejskiego, rady dzielnicy, rady osiedla lub rady miasta w sprawie przyjęcia planu odnowy miejscowości, w której będzie realizowany projekt bądź uchwałę rady gminy lub rady miasta w sprawie zatwierdzenia planu odnowy miejscowości.

Ponadto w *Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich* ustanowiono następujące dodatkowe obostrzenia dla podmiotów ubiegających się o wsparcie:

- w jednym naborze można złożyć jeden wniosek o przyznanie pomocy (poza sytuacją, gdy na podstawie uprzednio złożonego wniosku o przyznanie dofinansowania odmówiono przyznania pomocy);
- refundacji podlegają koszty kwalifikowalne poniesione przez beneficjenta, jednak w wysokości nie większej niż 75% kosztów kwalifikowalnych (zatem są to warunki mniej korzystne niż w przypadku choćby regionalnych programów operacyjnych),
- wsparcie dla jednej miejscowości nie może przekroczyć 500 tys. zł w okresie realizacji programu. W przypadku, gdy projekt będzie realizowany co najmniej na terenie dwóch miejscowości, maksymalne dofinansowanie dla operacji nie może być wyższe niż 500 tys. zł. Jednocześnie minimalna wymagana wartość dofinansowania nie może być niższa niż 25 tys. zł.

Do oceny projektów znajdują zastosowanie następujące kryteria:

- a) dochód podatkowy gminy, w której planowana jest realizacja projektu w przeliczeniu na 1 mieszkańca, kształtuje się na poziomie:
 - średniej krajowej i poniżej - 2 punkty,
 - powyżej średniej krajowej - 0 punktów;
- b) bezrobocie w powiecie gdzie znajduje się gmina, w której planowana jest realizacja projektu jest:
 - równe lub wyższe od średniej w województwie - 2 punkty,
 - niższe od średniej w województwie - 0 punktów;
- c) kryterium regionalne – 2 punkty;

- d) wnioskowana kwota dofinansowania operacji wynosząca nie więcej niż 50% kosztów kwalifikowalnych operacji – 1 punkt.

Dodatkowo przyjęto założenie, że do realizacji mogą być przyjęte maksymalnie 3 projekty z każdej gminy w jednym naborze, które uzyskały największą liczbę punktów oraz takie operacje, które uzyskały w procesie oceny co najmniej 3 punkty.

Łączna alokacja w ramach osi 3 wynosi ponad 2,57 mld euro, choć część z niej przeznaczona zostanie także na inne typy projektów niż opisane powyżej.

Zapewne największym zainteresowaniem cieszyć się będą projekty z zakresu zagospodarowania przestrzeni publicznej na obszarach wiejskich i w małych miastach oraz projekty z zakresu turystyki i kultury (w tym tworzenie świetlic wiejskich i modernizacja obiektów zabytkowych). Warto pamiętać, że maksymalna wartość dofinansowania dla projektu oraz dla miejscowości w okresie 2007-2013 nie może przekroczyć 500 tys. zł (choć może zdarzyć się, że z czasem wartość ta zostanie podniesiona). Ponadto należy mieć na uwadze, że dużo większe szanse na uzyskanie dofinansowania będą miały gminy biedne oraz znajdujące się w powiecie o znacznym bezrobociu.

Projekty z zakresu poprawy jakości życia lub zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działalności Lokalnej Grupy Działania (Leader+)

Ciekawym rodzajem projektów, których realizacja jest możliwa w ramach osi 4 PROW są projekty z zakresu poprawy jakości życia lub zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działalności Lokalnej Grupy Działania (zatem w ramach inicjatywy Leader+).

W ramach tego typu projektów przewiduje się udzielenie pomocy:

1. dla działań mieszczących się w ramach działań osi 3 – a zatem takie, jak opisano w punkcie *Projekty rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich (odnowa wsi)*,
2. dla małych projektów na realizację projektów z zakresu:
 - a) organizacji szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym dla ludności z obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju;
 - b) promocji i rozwoju lokalnej aktywności, w tym promocji lokalnej twórczości kulturalnej i artystycznej, z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego;
 - c) rozwoju agroturystyki i turystyki na obszarach wiejskich, w tym: utworzenia lub zmodernizowania elektronicznej bazy informacji turystycznej oraz stron WWW, przygotowania i wydania folderów i innych publikacji informacyjnych, oznaczenia obiektów ważnych lub charakterystycznych dla obszaru objętego lokalną strategią rozwoju;
 - d) inicjowania powstawania, rozwoju, przetwarzania, wprowadzenia na rynek oraz podnoszenia jakości produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, w tym naturalnych surowcach i produktach rolnych i leśnych oraz tradycyjnych sektorach gospodarki;
 - e) organizacji imprez kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych na obszarze objętym działalnością Lokalnej Grupy Działania;

- f) zakupu i nasadzenia tradycyjnej roślinności oraz starych odmian roślin (nasion, sadzonek, kłaczy, bulw, etc.) w celu wykorzystania lub odnowienia cennego dziedzictwa przyrodniczego lub kulturowego ze szczególnym wskazaniem na obszary chronione w tym obszary objęte siecią Natura 2000;
- g) zakupu oprogramowania, urządzeń i sprzętu komputerowego (w tym urządzeń i sprzętu umożliwiającego dostęp do Internetu oraz zakup usługi dostępu do Internetu) i ich udostępnianie na potrzeby społeczności wiejskiej w celu podniesienia jakości życia ludności na obszarze działania LGD;
- h) renowacji, zabezpieczenia i oznakowania przydrożnych kapliczek, pomników przyrody, odkrywek geologicznych i innych miejsc i budowli charakterystycznych dla danej miejscowości i istotnych dla realizacji LSR wraz z uporządkowaniem terenu wokół tych miejsc;
- i) odnawiania elewacji i dachów prywatnych budynków, ogrodzeń, oraz innych obiektów charakterystycznych dla budownictwa danego regionu;
- j) zakupu strojów, eksponatów i innego wyposażenia dla zespołów artystycznych, zespołów folklorystycznych oraz innych grup i zespołów kultywujących miejscowe tradycje i zwyczaje;
- k) inwestycji służących utrzymaniu i kultywowaniu tradycyjnych zawodów i rzemiosła oraz inwestycji służących wspieraniu twórczości lokalnej lub ludowej;
- l) budowy/odbudowy małej infrastruktury turystycznej, w szczególności punktów widokowych, miejsc wypoczynkowych i biwakowych, tras narciarstwa biegowego i zjazdowego, tras rowerowych;
- m) zakupu wyposażenia świetlic wiejskich i ich remont.

Kluczowa rola przypadnie Lokalnym Grupom Działania, które będą odpowiedzialne za ocenę propozycji projektów podjęcie decyzji o wybraniu lub nie wybraniu projektu do finansowania, w ramach budżetu przewidzianego w Lokalnej Strategii Rozwoju.

Planuje się, że w przypadku małych projektów wysokość pomocy na projekt nie może przekroczyć 70% kosztów kwalifikowanych i wynieść nie więcej niż 25 000 zł, zaś łączny poziom dofinansowania dla danego beneficjenta nie może przekroczyć w okresie programowania kwoty 100 000 zł.

Łącznie na ten typ projektów zarezerwowano ponad 620 mln euro, co umożliwi sfinansowanie znacznej liczby projektów.

Rola jednostek samorządu terytorialnego w osi 4 może polegać przede wszystkim na zainicjowaniu działalności Lokalnej Grupy Działania, a następnie na udziale w tworzeniu Lokalnej Strategii Rozwoju. Utworzenie LGD oraz LSR stwarza podmiotom z terenu gminy szansę na uzyskanie dodatkowych środków finansowych na realizację małych projektów z zakresu poprawy jakości życia oraz różnicowaniu działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

